

Nemlaha György-életútinterjú

Készítette: dr. Csatári Bence

A beszélgetés időpontja: 2023. május 30., Budapest, Krisztinaváros
Szerkesztett, tömörített, kiegészített, lábjegyzetelt változat.

Csatári Bence:

Életrajza csupa izgalmat és érdekességet rejteget. Hogy létezik az, hogy 1941-ben Szolnokon született, de Nagyváradon töltötte gyermekkorát?

Nemlaha György:

Ennek igen prózai oka van: anyukám egyik rokona akkoriban Szolnokon az ottani társadalombiztosító intézet, az OTI¹ vezérigazgatója volt, ő bonyolította a születésem körüli teendőket, egy másik közeli ismerősünk pedig szintén ott volt szülész-nőgyógyász, akiben ezen a téren édesanyám jobban megbízott, mint bárki másban, ezért kifejezetten a szülés kedvéért ment Szolnokra. Így történhetett meg, hogy életemben összesen három napot töltöttem ebben a városban, aztán mentünk vissza szüleim lakhelyére, Nagyváradra. Ennek később majd akkor lesz az életemben jelentősége, amikor emiatt viszonylag könnyebben kapom vissza a magyar állampolgárságomat. Viszont amikor a sorkatonai szolgálatomat töltöttem, az egyik tiszt folyton azzal zaklatott, hogy mondjam már meg neki, mi Szolnok „rendes” román neve – persze ennek a megyeszékhelynek nem volt ilyen elnevezése, így értelmetlen volt a kérdése.

Csatári Bence:

Ön zenei és filmszakértőként is nagyívű pályát futott be, a családjában milyen szerepet töltött be a muzsika?

Nemlaha György:

Anyai nagyanyám, Pintér Anna – miután elvált a nagyapámtól, aki egy este alatt elkártyázta a jelentős nagyságú szántóföldjeit, s emiatt kiadta útját úgy, hogy azután soha többet nem is látták egymást – az önálló egzisztencia megteremtése érdekében elkezdett zongoraleckéket adni. Ő volt a három legjelentősebb zongoratanár egyike Nagyváradon. Aztán másodszor is férjhez ment a váradi állomásfőnökhöz, aki hiába volt magyar, az 1940-es második bécsi döntés utáni területi visszacsatolással kikerült az állásából, és Ploiești-be kellett mennie, mondván, korábban kollaborált a román állammal, ami persze nem volt igaz, egész egyszerűen csak dolgozott a munkahelyén. Nagyanyám, miután a testvérének a felesége meghalt, abbahagyta a tanítást, és egy hétfős háztartást vezetett, mert akkoriban heten éltünk anyukám és mostohaapám fizetéséből. Anyukám a Sacré Coeur iskolába járt, nagyon jó nevelést kapott, németül és franciául is tudott keresztretjvényt fejteni. Alig végezte el a jogot, amikor a háborúban édesapám lába alatt sajnos felrobbant egy akna 1943-ban a keleti fronton, így őt elveszítettük. Úgyhogy amikor a húgom megszületett, anyám már özvegy volt. Aztán a háború minket is elérte, a játék repülőgépet, ami a csilláron lógott, illetve a szép nagy kitömött kondorkeselyűnket szanaszét lőtték az oroszok, de végül megúsztuk az erőszakoskodást, mert az egyik katonatiszt szimpatizált velünk, sőt amikor háromévesen feltettem a lemezjátszónkra a *Fekete Péter öcsém* című dalt, együtt énekelte velem. Amikor

---

¹ Az Országos Társadalombiztosítási Intézet (OTI) a Horthy-korszak egyik legnagyobb szociális vívmánya, amely a társadalom jelentős részének nyújtott betegség-, baleset- és nyugdíjbiztosítást 1928-tól. Létrejöttében kulcsszerepe volt Vass József népjóléti és munkaügyi miniszternek.

jóval később találkoztam a Vígszínházban a zeneszám előadójával, Kelemen Évával,² akkor el is újságoltam neki, hogy mennyit hallgattam a dalát, ő viszont erre elsírta magát, mert azt mondta, többek között ez a dal tette tönkre az életét, ugyanis a kommunisták azzal vádolták meg, hogy a nyilasokkal szimpatizált, hiszen még akkor is fellépett, amikor ők voltak hatalmon. Igaz, ami igaz, 1945-ig sztárként kezelték, utána viszont visszacsúszott a másodvonalba, és csak jelentéktelen szerepeket kapott.

Csatári Bence:

Hogy alakultak a tanulmányai?

Nemlaha György:

1948-ban a premontreiek általános iskolájába és gimnáziumába iratkoztam be, itt végeztem el tizenegy osztályt, ekkor ugyanis csak ennyiből álltak az alap- és középfokú tanulmányok, utána kellett érettségiznünk. Első nap még imádkoztunk, egy hónap múlva viszont már átvette az intézményt a román állam. A paptanárok egy része nem azonnal került ki a pedagógus karból, ők, illetve a szovjet hadifogságból hazatért tanáraink sem voltak a kommunista rendszer feltétlen hívei, érthető okokból. Az akkori oktatás felemáságára jellemző, hogy a kötelező marxizmus-leninizmuson kívül mi még öt évig tanultunk latint és négy évig ógörögöt. Igazi klasszikus műveltséget szívtunk tehát magunkba, és persze románul és franciául is megtanultunk az oroszokon kívül. 1958-ban aztán leérettségiztem, ma már felfoghatatlan, de egy délelőtt tíz tárgyból kellett vizsgáznunk. Nagyjából ezekre készülvén döntöttem el magamban, hogy a nagy szabadságot adó művészeti pályák valamelyikén szeretnék tevékenykedni. Főleg, hogy a szembe szomszédunkban lakott Kovács Apollónia,³ akinek a laza, nekem kötetlennek tűnő életmódját már akkor nagyon irigyeltem.

Csatári Bence:

Speciális helyzetben voltak 1956-ban, hiszen magyarként az anyaország határain kívül élték meg a forradalmi történéseket.

Nemlaha György:

Volt is belőle bonyodalom és kellemetlenség! Egy András Ágoston nevezetű, korábban pap tanárunk arra bízott az osztályunkban mindenkit, hogy imádkozzon a magyar forradalom és szabadságharc sikeréért. Másnap alig maradt valaki a termünkben, tanárunkat egy másik kollégájával és öt osztálytársunkkal együtt elvitték a Duna-deltába, ahol iszonyú körülmények között dolgoztatták őket. Túléltek ugyan, de egyikük tüdőbajt kapott, és a többiek sem jártak sokkal jobban, mert visszatértük után sehol nem tudtak elhelyezkedni.

Csatári Bence:

Az élet azonban nemcsak tragédiákból állt már akkor sem. Milyen szórakozási lehetőségei voltak akkoriban egy nagyvárosi fiatalnak?

Nemlaha György:

A mozi és a színház – mindkettőben volt zene –, de a filmek terén szovjet uralom volt, a magyar filmeket pedig egy ideig még feliratozták, aztán gyorsan leszoktak róla. Szinkron viszont egyáltalán nem volt, a filmeket románul feliratozták. Színházba már egészen

---

² Kelemen Éva (1921–1986) színésznő a Vígszínházban, a kecskeméti Katona József Színházban, majd a Madách Színházban játszott, rengeteg filmben szerepelt.

³ Kovács Apollónia (1926–2012) Kossuth-díjas előadóművész, népdalénekes, színésznő. Férje, Grábócz Miklós zeneszerző, népdalgyűjtő volt, aki a Magyar Rádió népzenei és magyar nóta műsorait negyed századon át szerkesztette.

kisgyerekkorom óta úgy jártam, hogy mindig a kakasülőre vettem jegyet, mert az volt a legolcsóbb, vagy belógtam, ha tudtam. Édesanyám egy idő után rendszert csinált abból, hogy hétfőnként megvette nekem a koncertbérletet, és így a hétfő esték a klasszikusok társaságában teltek. Családom másik ágának is volt egyébként színházi vonatkozása, ugyanis apai nagyanyám egyazon házban lakott a hajdani Úri utcában Kabos Gyulával⁴ és Gózon Gyulával.⁵ De még a nagyváradi lakásunk is kapott egy kicsinyke szerepet a magyar színház- és zenetörténetben, mert a hivatalos szervek túl nagyra nyilvánították, s így rekviráltak tőlünk két szobát, ahová beköltöztettek egy nagyon rendes muzsikus cigány családot, Gombosékat, akiknek a családfője mint jó pártkádér, a nagyváradi filharmonikusok igazgatója lett, ehhez viszont nem értett. Mindig nagyanyámtól kérdezte, hogy Bachot⁶ vagy Lisztet⁷ szabad-e játszani, megfelel-e a kommunista elvtársak elvárásainak. Emlékszem, még a *Les Preludes*-öt sem tudta kiejteni, fonetikusán mondta, ahogy olvasta, amin egyenesen ledöbbsentünk.

Csatári Bence:

A zenés színházban mely művek voltak azok, amelyek kifejezetten nagy hatást gyakoroltak önre?

Nemlaha György:

Az operettirodalom egyik legjobb művének még most is a *Szabad szél* címűt tartom, amelyet Dunajevszkij⁸ írt, akinek zsidó származásából támadt elég baja, hiszen Sztálin⁹ is antiszemita volt. Játszottak persze szörnyű szovjet darabokat is Nagyváradon, mint a *Villa a mellékutcában*, a *Másenka*, a *Kisunokám*, s ezeken kívül voltak szintén hasonlóan alacsony színvonalú román zenedarabok is.

Csatári Bence:

Érettségi után hova jelentkezett továbbtanulni?

Nemlaha György:

Mindenképpen el akartam kerülni a katonaságot, amelynek egyetlen módja a továbbtanulás volt. Rendezői szak abban az évben, 1958-ban nem indult, a magyar színészi szakra mindösszesen négy embert vettek fel, az is reménytelen volt, ahogy a bukaresti színészkedés is, mert annyira viszont nem tudtam románul, hogy a követelményeknek meg tudtam volna felelni. Az élet azonban a segítségemre sietett, mert volt egy ismerősünk, Gesszler Klári, aki a zsidóüldözés elől a Szovjetunióba menekült, ahol Alma Atában feleségül ment egy Paszternák nevű úrhoz, akivel visszatért Kolozsvárra. Ott Klári az orosz nyelv egyetemi oktatója lett, és kapacitált, hogy jelentkezsem oda felvételizni – ő aztán az egyetemen tanított nekem oroszul, de én igazából a franciát szerettem, azt is tanultam. Ez sem volt olyan egyszerű, mert értelmiségi származású voltam, ráadásul apám kvázi háborús

---

⁴ Kabos Gyula (1887–1941) a magyar komikus színház atyja, leghíresebb szerepe az 1931-ben forgatott *Hyppolit, a lakáj* című filmvígjátékban Schneider Mátyás volt.

⁵ Gózon Gyula (1885–1972) Kossuth-díjas színész, érdemes és kiváló művész, összesen kilencven filmben játszott főszerepet (már a némafilm korában megjelent a vásznon).

⁶ Johann Sebastian Bach (1685–1750) barokk-kori német zeneszerző, orgonista, hegedűművész, a zeneművészet kiemelkedő egyénisége, a protestáns egyházi zene jeles képviselője.

⁷ Liszt Ferenc (1811–1886) zeneszerző, zongoraművész, karmester és zenetanár. Minden idők egyik legnagyobb zongoraművésze, aki egyben a 19. századi romantika egyik legjelentősebb zeneszerzője.

⁸ Dunajevszkij, Iszaak Oszipovics (1900–1955) zsidó származású ukrán zeneszerző, kétszeres Állami-díjas.

⁹ Joszif Viszarionovics Sztálin (1878–1953) a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának főtársa, 1941-től előbb a Népbiztosok Tanácsa, majd a Minisztertanács elnökeként kormányfő, 1943-tól a Szovjetunió marsallja, 1945-től generalisszimusa.

bűnösnek minősült, mert a szovjetek elleni harcban esett el zászlósként. A negyven helyre kétfordulós felvételi vizsgát rendeztek, de én csak a második fordulóban vehettem részt, az elsőt fenntartották a munkás-paraszt származású fiatalok részére. Nagy nehezen azonban ilyen körülmények ellenére is bejutottam az egyetemre, de ha nincs a színház és a zene, biztosan megbolondultam volna. Kollégiumba „természetesen” nem vettek fel, egy döngölt földes padlójú szobát vettem ki harmadmagammal. Fürdőszobánk nem volt, csak vécénk, és az udvaron lévő szekrény szolgált fridzsiderként. Eközben a főbérőinkhez járt a dako-román kontinuitást kitaláló egyik történész, aki a román kommunista rendszer kegyeltjeként még akkor is jutott banánhoz és csokoládéhoz, amikor senki. Ezt a szállást fizette édesanyám nagy nehezen a kevés kis pénzből. Nekem pláne nem volt pénzem, haza a családomhoz is csak nyári és téli szünetekben mentem, nem vettem soha új ruhát, nem kávéztam, a vágóhídra jártunk páran ebédelni, mert az olcsóbb volt, mint a városi éttermek. De hetente egyszer azért elmentem moziba, színházba viszont csak úgy jártam, hogy a második felvonástól kapcsolódtam a darabba, mert akkor már nem ellenőrizték a jegyeket – az első felvonás tartalmát pedig elolvastam előzőleg a szakirodalomban. A rossz anyagi körülmények vezettek odáig, hogy elkezdtem az újságírást, elsősorban színikritikákat írtam.

A román pártállam egyébként ekkoriban még, a hatvanas évek elején-közepén sokkal nyitottabb társadalmat alakított ki, mint később, többi között Albert Camus¹⁰ vagy Tennessee Williams¹¹ művei is hamarabb jutottak el hozzánk, mint az anyaországbéli magyarokhoz, ahogy az amerikai filmekhez is sokkal könnyebben hozzájutottunk ekkoriban. Érdekes módon a román király korábbi madridi nagykövete taníthatott minket művészettörténetre, aztán ugyan börtönbe került, de végül a román kommunista rezsim akadémikust csinált belőle. Rendkívül tájékozott szakértő volt, de Munkácsy Mihály¹² művészetét nem ismerte el. Ő volt az első, aki nekem szegezte a kérdést, hogy miért nem megyek inkább Magyarországra. Tény és való, hogy ekkor már először Nagyváradon, majd egyetemi éveim alatt Kolozsváron is írtam újságcikkeket, amíg el nem végeztem a magyarszakot, amihez társult újságíróképzés is Balogh Edgártól¹³ és Csehi Gyulától.¹⁴ Egy biztos: mind a művészettörténet, mind az újságírást óráinkon ott ült a sarokban velünk együtt egy román titkosszolgálati tiszt, és szorgalmasan jegyzetelt, mik hangzottak el.

Csatári Bence:

A diplomája megszerzése után mihez kezdett?

Nemlaha György:

Hivatalosan Nagyfaluba helyeztek ki tanárnak, de soha nem tudtam meg, hogy az pontosan hol van, mert nem vállaltam el ezt a munkát, úgy gondoltam – és biztos vagyok benne, hogy igazam volt –, hogy falun meghalnék. Ahogy diákkoromban is írtam már egyebek között Nagyváradon a *Fáklya* és Kolozsváron a *Korunk* című lapokba, úgy ezt a tevékenységet folytattam diplomám megszerzése után is. Ekkoriban használtam a Derűs György írói álnevet Balogh Edgár javaslatára, amelynek az az eredete, hogy apai nagyapám Pozsony környéki szlovák ember volt, és a neve azt jelentette, hogy „nem szomorú”. Film- és színikritikákat írtam, és elég keményen bíráltam, ami miatt volt olyan színész, akivel ötven évig nem köszöntünk egymásnak – a felesége most is fúj rám, ha meglát. Az *Utunkban* Szóts

---

¹⁰ Albert Camus (1913–1960) Nobel-díjas francia író és filozófus, az egzisztencializmus egyik meghatározó alakja.

¹¹ Tennessee Williams (1911–1983) amerikai drámaíró, főbb művei *A vágy villamosa* és a *Macska a forró bádogtetőn*.

¹² Munkácsy Mihály (1844–1900) a 19. század magyar festészetének nemzetközileg elismert mestere.

¹³ Balogh Edgár (1906–1996) felvidéki, később erdélyi publicista, főszerkesztő, tanár, tudományegyetemi rektor.

¹⁴ Csehi Gyula (1910–1976) erdélyi irodalomészta, kritikus.

István¹⁵ apja volt a főnököm, róla kiderült, hogy a titkosrendőrségnek szállított információkat. Dolgoztam a bukaresti *Közművelődés* és *Előre*, Kolozsváron pedig az *Igazság* című újságoknak. Mindenhova írtam, ahova lehetett, mert ebből éltem. De már pályám legelején, a nagyváradi *Fáklya* című lapnál is éreztem, nagy hátrány, hogy nem léptem be a pártba, de ennek ellenére ezt soha nem tettem meg. Ennél a folyóiratnál a főszerkesztő Lukács elvtárs volt, aki eredetileg cipész volt, még az *Isteni színjáték* címébe is belekötött antiklerikális alapon, olyannyira, hogy a címet vissza kellett változtatni *Divina Commediára*, s emiatt a lapot is át kellett tördelni. Ez a főszerkesztő tette meg azt, hogy a magyar feleségét románul hívta fel, hogy elmondja neki, mi legyen az ebéd, mert tudta, hogy a román belügy lehallgatja, és meg akarta nekik spórolni a fordítást. A lapoknál egyébként nagyon vigyáztak arra, hogy miket jelentenek meg, szinte patikamérlegen mérték ki, hogy hány magyar és hány román név szerepel benne, egy idő után pedig azt is megtették a főszerkesztők, hogy a sor eleji betűket akrosztichon-szerűen leellenőrizték, nehogy abból is ki lehessen olvasni valamit a kommunista párt kárára. Ugyanezen az alapon a keresztrejtvényt is megszüntették, nehogy valaki a párt számára dehonesztáló dolgokat írjon a négyzetekbe, egyszóval józan ésszel fel nem fogható, öncenzúrára alapozó és szinte már paranoiára emlékeztető elővigyázatosság lett úrrá a sajtón.

Csatári Bence:

Kizárólag lapoknál dolgozott Romániában?

Nemlaha György:

Nem, igyekeztem állandó bevételre is szert tenni egy főállású munkahelyen. Először a nagyváradi színházhoz jelentkeztem, de oda nem vettek fel, mert azt mondták, apám háborús bűnös volt. Utána a bábszínház irodalmi titkári állását pályáztam meg, de ezt sem nekem adták. Így kerültem a mozivállalathoz tisztviselőnek, alig volt munkánk, legalábbis ezt én akkor úgy éltem meg, pedig mi osztottuk szét a filmeket a megyénkben a filmszínházak között. A főnököm, aki a román belügynek is dolgozott, minden délelőtt lerészegedett, a másik egy párttitkárfelhasználó volt alibi-állással, a harmadik meg szociálisan lett odahelyezve, mert elvált asszony volt. Rajtam kívül egy grafikus srác volt még, aki érdemi munkát végzett, ő készítette a filmek plakátjait. Nem volt nagy fizetésem, de arra emlékszem, hogy soha annyi pálinkát nem kaptam, mint akkor, mert a mozigépeszek mindig azt adták, amikor el akarták nálam érni, hogy ne szovjet vagy román filmeket, hanem amerikaiakat kapjanak. Minden akkor elérhető filmet láttam, megtanultam kezelni a mozigépeket is. Volt aztán még egy furcsa megbízatásunk is: az éppen aktuális moziban, amikor nem volt előadás, meg kellett jelennünk, és a központba jelentenünk kellett volna, ha megjelentek volna a szovjet tankok az adott városban. Ez persze örültség volt, mert mit tudtunk volna akkor tenni, ha a szovjetek már megszállták az utcákat? Erre azért volt szükség az akkori magyarázat szerint, mert reális lehetőség volt a szovjet megszállás Románia akkori különutas politikája miatt. Olyan éberség volt talán akkor nálunk, mint Magyarországon a Rákosi-rendszerben. Egyszer még pénzbüntetést is kaptam, mert a kötelező, film előtti filmhíradó után *Betyárok* című filmet adtuk, de a pártfőtitkár neve és a filmcím összeolvasva már kiverte a biztosítékot a pártközpontban. A filmhíradók aztán az idő előrehaladtával egyre hosszabbak lettek, volt, hogy már ötven percre is rúgtak, miközben az utána következő szovjet filmvígjáték sem volt hosszabb. Na, az már nem volt egy vidám párosítás. Szegény mozikaravánon lévő mozigépeszek pedig ezeket kellett, hogy vetítsék minden kis faluban, ahova eljutottak.

---

¹⁵ Szóts István (1912-1996) Kossuth-díjas filmrendező, forgatókönyvíró. Fontosabb filmjei: *Emberek a havason*, *Ének a búzamezőkről*.

Csatári Bence:

Hogy kerültél végül Magyarországra?

Nemlaha György:

Nemcsak a művészettörténész tanárom, hanem egy befolyásos román színész, Grigore Vasiliu Birlic¹⁶ is azt tanácsolta nekem, hogy menjek el Romániából. Ő nagyon jóban volt velem és a családommal, és amikor egyszer a belügyminiszter egyik házi ünnepségén fellépett, és utána megkérdezték, hogy mivel hálálhatnák meg ezt a szép műsort, azt felelte, hogy van egy unokatestvére – ez voltam én –, és azt szeretné, hogy engedjék őt vissza Magyarországra, mert ott is született. Azt mondták neki, hogy ezt elintézik, de még így sem volt egyszerű, másfél évembe telt, de sikerült. Közben, amikor megtudták, hogy elpályázom Romániából, elvették a román állampolgárságomat, és kirúgtak a mozivállalattól. Emiatt aztán még fizetnem is kellett rendszeresen egy bizonyos összeget adó formájában az államnak, amit szegény édesanyám állt, mert hivatalosan mint idegen tartózkodtam Romániában ebben az átmeneti időszakban. Idegenvezetőséget vállaltam, miután utcára tettek, magyar csoportokat vittem Erdélybe. Mondanom sem kell, ez is a céltáblájává tett a pártállami rendszernek, ami akkor vált számomra kézzelfoghatóvá, amikor az egyik utas elhozta magával, Passuth László¹⁷ *Négy szél Erdélyben* című könyvét, és azt a buszban felejtette. Már másnap berendelt emiatt a vezetőség. Ha máshonnan nem, innen tudható volt, hogy a buszsofőr a belügy embere volt, de azzal is tisztában voltunk, hogy a vendéglősök közül is sokan be voltak szervezve. (Ahogy akkoriban már arra is ügyeltünk, hogyha egymás között beszélgettünk, a kispárnát mindig rátettük a telefonra, hogy a lehallgatókészülék ne hallja a hangunkat.) Szóval ebből az ártatlan baráti gesztusból is bajom lett, jegyzőkönyvet vettek fel az „esetről”, és innentől kezdve nem bíztak rám csoportokat. Az utolsó Romániában töltött háromnegyed évben már csak a nagyanyámnak segítettem cipekedni a piacon, vártam a hivatalos papírt, hogy áttelepülhetek Magyarországra, ahol már várt egy menyasszonyjelölt, hogy házasságkötéssel legalizálhassam az otléteimet. Meg is kötöttük a frigyét, ami ugyan nem sikerült túl jól, de legalább ezen is túl voltam. De ezt megelőzően még Romániában behívtak a rossz hírű Belügyminisztériumba, ahonnan az engedélyt is kaptam, és köteleztek arra, hogy csak és kizárólag jót mondjak Romániáról. Első körben még azt is meg akarták tiltani, hogy az írógépet és a diplomámat Magyarországra vigyem, de a diplomámat betettem az ingem alá, és kijátszottam őket, még akkor is, ha csak egy vulkánfiber bőrönddel jöttem át a határon.

Csatári Bence:

Milyen érzésekkel jött át a határon?

Nemlaha György:

Akkor „haltam” meg először, amikor 1971-ben kigördült a vonat velem a nagyváradi pályaudvarról. Ráadásul a rokonaim nem fogadtak be, mert attól féltek, hogy elveszik a Péterfy Sándor utcai lakásukat, mondván, hogy az túlságosan nagy számukra. Így aztán egy ismerősömnél aludtam, majd az illető hölgyet elvettem feleségül, akivel gyakorlatilag ágyrajárók voltunk, mert Hűvösvölgyben egy konyhában laktunk, de csak délután négy és reggel hat között tartózkodhattunk ott, nappalra a helyiséget kiadták másoknak. Még nagyon sokáig be kellett járnom a KEOKH-ba,¹⁸ ahol egy irodista nő unott arccal folyamatosan azzal

---

¹⁶ Grigore Vasiliu Birlic (1905–1970) az egyik legnagyobb román komédiaszínész volt. Számos színdarabban és filmben is szerepelt.

¹⁷ Passuth László (1900–1979) író, műfordító, Passuth Krisztina művészettörténész édesapja.

¹⁸ Külföldiek Ellenőrző Országos Központi Hatóság, 1931-től létezett, a Belügyminisztérium fennhatósága alatt állt. Feladata volt a külföldiek nyilvántartása, munkavállalási ügyeinek nyomon követése, tartózkodási helyük kijelölése.

nyaggatott, hogy mivel jobb nekem most Magyarországon, és azt sugallta, hogy miért nem megyek vissza Romániába, az sokkal jobb lenne nekem. Időközben elköltöztem egy olyan lakásba a Kékgolyó utcába, ahol télen szó szerint bejött a hó az ablak alatt, de az legalább olcsó volt. Innen a Reáltanoda utcába kerültem.

Csatári Bence:

Hogy talált magának munkát?

Nemlaha György:

Ezt is Balogh Edgárnak köszönhettem, akinek lekötelezettje volt Ilku Pál¹⁹ művelődésügyi miniszter, ugyanis a magyar tárcavezetőt ő vette fel még Szlovákiában az ottani kommunista pártba. Még Romániában írt egy ajánlást a miniszternek, aki csak a titkárnőjén keresztül intézkedett, hogy a Magyar Távirati Irodába (MTI) kerüljek. Úgy lett tehát protekcióm, hogy a protektoromat nem is ismertem személyesen, sőt még azt sem tudtam, hol is van az MTI. De hogy milyen kicsi a világ, azt az is bizonyítja, hogy az akkori MTI-vezérigazgató, a nagy hatalmú Barcs Sándor²⁰ apja a nagyváradi zsidó líceumban volt tanár. A külföldi lapok szerkesztőségébe kerültem, ahol Heltai András²¹ volt a főszerkesztő. A követségeknek szánt, magyar hírekből álló idegen nyelvű újságoknak készítettünk anyagokat. Legnagyobb pechemre sem zenei, sem színházi kritikákat nem írhattam, az ipari területre kerültem, de még a szakszavakat sem ismertem. Nem is maradtam ott sokáig, de sajnos a kultúrához nem tudtam hivatalosan átkerülni, mert itt a zenei kritikusi pálya foglalt volt, Antal István készítette ezeket a szövegeket, aki a rovat vezetője is volt. Így kerültem a Burján Sándor²² elvtárs fennhatósága alá tartozó belpolitikai főszerkesztőséghez, ahol nagy szerencsémre a Magyar Televízió lett a szakterületem, amit addig senkire nem osztottak ki. Emellett kezdtem kicsit kiterjeszteni a hatáskörömet, és már némely színpadra is eljutottam. Így ismerkedtem meg Komlós Jánossal,²³ a Mikroszkóp Színpad igazgatójával, aki aktuálpolitikai vicceket is mesélt rendszeresen. Egyszer kerültem kényelmetlen helyzetbe emiatt, amikor a színpadjukon Hofi Géza²⁴ humorizált, nekem pedig Komlós János kérésére

---

¹⁹ Ilku Pál (1912–1973) 1961 és 1973 között művelődésügyi miniszter volt. 1958-tól az MSZMP Központi Bizottságának tagja, 1962 és 1970 között az MSZMP Politikai Bizottságának pótagja volt. Betöltötte a honvédelmi miniszter-helyettesi posztot is, vezérőrnagyi rangig jutott, nagy szerepe volt az 1956-os forradalmat leverő karhatalom, a pufajkások megszervezésében.

²⁰ Barcs Sándor (1912–2010) a Független Kisgazdapárt alelnöke (1948–1949), 1949-ben népi ülnök volt a Rajk László és társai elleni koncepciók perben. 1948–1950 között a Magyar Rádió elnöke, 1950–1980 között a Magyar Távirati Iroda vezérigazgatója volt. 1947–1990 között országgyűlési képviselőként is dolgozott. 1953–1975 között, valamint 1980–1989 között az Elnöki Tanács tagja, 1965–1974 között a Magyar Újságírók Országos Szövetsége (MÚOSZ) elnöke volt. 1966-tól az Európai Labdarúgó Szövetség (UEFA) alelnöke, 1970-től első alelnöke, 1972–1973 között megbízott elnöke volt, majd megválasztották a Nemzetközi Labdarúgó-szövetség (FIFA) alelnökévé.

²¹ Heltai András (1931) 1950-től a Magyar Távirati Iroda munkatársa. 1963–1969 között Ausztriában és Svájcban volt tudósító. 1969–1975 között a Magyar Távirati Iroda Külföldi Adások Szerkesztőségének vezetője volt. Az 1970-es évektől rendszeresen külső munkatárs a tévében. 1975–1980, valamint 1988–1993 között washingtoni tudósítóként dolgozott. 1983–1987 között bécsi és genfi tudósító volt. 1994-től a *Der Neue Pester Lloyd* főszerkesztő-helyettese.

²² Burján Sándor (1927–1993) 1950-től dolgozott a Magyar Távirati Irodánál (MTI) mint újságíró, rovatvezető, majd a Belföldi Szerkesztőség vezetője. Közben 1955–1956 között a Minisztertanács Titkárságán – ahol a sajtóügyeket is intézték – volt előadó. 1977-ben lett az MTI főszerkesztője. 1982-ben nevezték ki az MTI vezérigazgatójává, és 1989-ig, nyugdíjba vonulásáig vezette az intézményt.

²³ Komlós János (1922–1980) újságíró, kabaréigazgató, humorista, konferanszié, író, kritikus, műfordító, dramaturg. Korábban a Rákosi-rendszer Államvédelmi Hatóságánál volt vizsgáló-kihallgató, rendőr és kémelhárító tiszt.

²⁴ Hofi Géza (1936–2002) Kossuth-díjas és kétszeres Jászai Mari-díjas humorista, előadóművész, színművész, érdemes és kiváló művész, a Halhatatlanok Társulatának örökös tagja, a magyar kabaré történetének egyik

egy román delegációnak kellett fordítanom az aznap esti kabarés vicceit, Ez csöppet sem volt egyszerű. Volt ugyanis közöttük, ami sértette őket, mert arról szólt, hogy a magyaroknak legalább van mit enniük, a románoknak nincs. Persze a humort tolmácsolni lehetetlen vállalkozás, de a román elvtársak megértették a poént, így kapták magukat, és sértődötten elviharzottak.

Eközben a televízióban egy régi vágású kommunista, a Belgiumban a második világháborúban fegyverrel harcoló Pécsi Ferenc²⁵ volt az alelnök, aki aztán átment az MTI-be, majd ott sem bírta sokáig, öngyilkos lett. Pécsi csakugyan sok hasznos információval ellátott engem. De nem bírtam ezt az örök mókuskereket, rengeteget küldtek ki a különböző pártvezetők protokolláris eseményeire, és állandóan az újságírói panelek jártak a fejemben, még a híres színészek temetésénél is. Akkor szembesültem azzal, hogy nekem nem szabad itt hosszú távon maradnom, és az egyik főnököm szintén erre biztatott.

Csatári Bence:

Hogy került el az MTI-től?

Nemlaha György:

Az MTI-ben volt kolléganőm, aki Óvári Miklós²⁶ kultúrát felügyelő KB-titkár felesége volt, aki meghívott magukhoz. El is mentem hozzájuk a villájukba, ahol a befolyásos kommunista személyiség szinte kizárólag a romániai viszonyokról kérdezett. Én pedig el tudtam mondani többek között azt, hogy milyen visszás helyzetek alakultak ki akkoriban, hogy a *Horia* című darabban, amely a román parasztok magyar urak elleni 1784-es lázadásáról szólt, mennyire megkövetelte a román rendező, hogy a felkelőket játszó színészek tényleges szenvedést mutassanak a színpadon a magyar nemesekkel szemben, amikor pedig ezt szóvá tettem, hogy miért van erre szükség, kirúgtak a színházból. Elmeséltem neki azt is, hogy amikor már nem volt meg a román állampolgárságom, feljelentettek azon a címen, hogy egy idegen állampolgár tartózkodik a színházban. De kitértem arra is, hogy az egyik nagy tehetségű magyar költőt favágó munkára kárhoztatott a rendszer, és annyira szegény volt, hogy nálunk ebédelt Nagyváradon, amit titkolnunk is kellett édesanyám elől, mert ő nagyon beosztotta az élelmünket. Az is előfordult, hogy többen nem álltak velem szóba a nyílt színen Romániában, nem titkoltan azért, hogy nehogy bajuk essen belőle. Ilyen és ehhez hasonló esetek garmadáját zúdítottam Óvári Miklós fejére.

Csatári Bence:

Mit reagált erre Óvári Miklós?

Nemlaha György:

Azt kérte, hogy senkinek ne beszéljek erről, mert ezt úgy kell felfogni, mint Románia belügyét, amibe mi nem szólhatunk bele. 1977-ben aztán átkerültem a *Pesti Műsorba*, ahol

---

leghíresebb és legtöbbet emlegetett alakja, aki önálló produkcióival egyéni stílust teremtett. Ő volt a „szelep”, és a „nép hangja” a Kádár-korszakban, aki rendszerkritikus hangot ütött meg, sőt közismert volt Kádár-paródiája is.

²⁵ Pécsi Ferenc 1968-ban lett a Magyar Rádió és Televízió alelnöke, aki a televíziós részleget vezette szinte teljhatalommal. Az új gazdasági mechanizmusnak megfelelően beindította a *Hét* és a *Fórum* című műsorokat. Nevéhez köthető a televíziós művészeti terület jelentőségének emelkedése, a magyar tévéjátékgyártás megalapozása. Elindította a *Zenés TV Színház*-műsorsorozatot, amelyben ismert magyar és külföldi klasszikus zenés darabokat – operetteket, operákat és zenés játékokat – dolgoztak fel.

²⁶ Óvári Miklós (1925–2003) 1975 és 1988 között az MSZMP Politikai Bizottsága, 1966 és 1988 között az MSZMP Központi Bizottsága (KB) tagja. 1970 és 1985 között az MSZMP KB titkára, majd 1985 és 1988 között a KB irodájának vezetője volt. Elsősorban ideológiai ügyekkel, kultúrával foglalkozott, műveltsége kirívó volt a pártvezetés munkás-paraszt származású köreiből.

megkaptam a színházat, és akkor már jöhettek az operákról és operettekről szóló cikkek. Itt futottam bele az Operettszínház igazgatójába, Szlovák Lászlóba,²⁷ aki persze nem volt képzett színész, mindössze az illegalitásban színjászott. Mit ad isten, ott is összekerültem egy nagyváradi színésszel, aki a romániai belügyes kapcsolatairól is ismert, nagy provokátor volt. Ő aztán Rátónyi Róbert²⁸ jelenlétében nekem szegezte a kérdést, hogy ugye mennyivel jobb volt a nagyváradi *Csárdáskirálynő*, mint a budapesti? Erre Rátónyi szinte elájult, annyira dühös lett. Ez az affér arra mindenestre jó volt, hogy Rátónyi Róberttel kapcsolatba kerüljek, amiből később gyümölcsöző munkakapcsolat lett.

Csatári Bence:

Hogy kezdett el a Magyar Rádiónál is dolgozni?

Nemlaha György:

Már az MTI-vel párhuzamosan fordítottam román darabokat, amiket a Magyar Rádió sugárzott (ez részint anyagi szükségszerűség volt, mert albérletben laktam, és a Nagyváradon maradt édesanyámat is támogattam). A klasszikus román író, Ion Luca Caragiale²⁹ novelláját például Básti Lajos³⁰ betegsége után, visszatérve elsőként olvasta fel a rádió stúdiójában. Ezután jött egy Dumas³¹-regény, aztán egy ifjabb Johann Strauss³² életéről szóló történet. Ez kezdetben a Dramaturgiai Osztályon zajlott, ezután kerültem át a Zenei Főosztályra, ahol a könnyűzenével foglalkoztam.

Csatári Bence:

Milyen rádióműsorok készítésében vett részt?

Nemlaha György:

Feldolgoztuk a magyar kabaré történetét, abban nem kis szerepe volt a muzsikának, hiszen ezek zenei betétekkel tarkított előadások voltak alapvetően, a francia sanzon története pedig szintiszta zene volt. Ugyanígy a filmzenék is terítékre kerültek az Oscar-díjas filmek történetét taglaló sorozatunkban. Ennek a magyar változata volt a Nemes András³³ szerkesztő neve alatt futott *Magyar filmszlágerek* című sorozatunk, az én nevemet viszont csak munkatársként írták ki, noha lényegében én csináltam a teljes műsort még szintén MTI-sként.

---

²⁷ Szlovák László (1914–?) 1945 után egy ideig a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium színházi osztályának helyettes vezetője, 1960-tól 1976-ban történt nyugdíjazásáig a Fővárosi Operettszínház igazgatója volt.

²⁸ Rátónyi Róbert (1911–1992) az egyik legnagyobb hatású magyar operettszínész, konferanszié, színházi rendező, író, publicista.

²⁹ Ion Luca Caragiale (1852–1912) román író, drámaíró, költő, elbeszélő, újságíró, publicista. A román irodalomtörténet a legnagyobb drámaíróként és az egyik legfontosabb íróként tartja számon.

³⁰ Básti Lajos (1911–1977) Kossuth-díjas színművész, főiskolai tanár. Őt tartják a 20. század egyik legszebben beszélő magyar színészének.

³¹ Id. Alexandre Dumas (1802–1870) francia író, legismertebb művei kalandos történelmi regények, amelyek a világ legolvasottabb francia írójává tették őt. Több regényéből (például a *Monte Cristo gróffa* és a *D'Artagnan-történetek*) készült filmadaptáció.

³² Ifjabb Johann Strauss (1825–1899) osztrák zeneszerző, a „keringőkirály”, ő írta többek között a *Kék Duna keringőt* és *A denevér* című operettet.

³³ Nemes András számos zenei műsort szerkesztett a Magyar Rádióban. Ezek között megemlíthető a fentiekén túlmenően a *Gramofonalbum* és a *Gramofonsztárok*.

Kifejezetten zenei műsor volt az *Egy órában egy élet*, itt mások mellett Márkus Alfréd³⁴ és Sándor Jenő³⁵ operettjeiből válogattunk részleteket.

Csatári Bence:

Érezte saját magát a kádári-aczéli cenzúra óvó szemét?

Nemlaha György:

Hogyne, egyszer kaptam egy nagy ledorongolást, amiért egymás után két Karády Katalin³⁶-számot is be mertem tenni a műsoromba. Mivel ő akkoriban sokáig indexen volt, egyáltalán nem lehetett adásba adni az emigrációja miatt, ez tényleg nagy bátorságra vallott. Az operettsorozatunkhoz is kaptunk negatív visszajelzést, amikor be mertem szerkeszteni 1945 után először Fedák Sárít,³⁷ ahogy a *János vitéz* címszerepét énekli. A főszerkesztő magához hivatott, és kérdőre vont, de aztán azt mondta, majd kíváncsi lesz, hányan fogják ezt a szemére vetni. Szerencsénk volt, senki nem tette szóvá Fedák Sári szerepeltetését. A kabaré sorozatunkban is tiltólistán voltak az emigrált szerzők és előadók, így mindig pengeélen táncoltunk, amikor egy-egy Kőváry Gyula³⁸-művet vagy annak részletét tűztük repertoárra.

Csatári Bence:

Kikkel dolgozott együtt a Magyar Rádióban?

Nemlaha György:

A zenei szerkesztői tevékenységem során a rádióban dolgoztam együtt Török Máriával,³⁹ Benczés Magdával, Kiss Gyöngyivel, Divéky Istvánnal, Szeberényi Verával és Bolba Lajossal⁴⁰ is. Az igazi mélyvízbe akkor kerültem, amikor Kiss Imre⁴¹ egyszer csak

---

³⁴ Márkus Alfréd (1883–1946) a Népszínháznál volt korrepetitor, később a Royal Orfeumban zenei vezető lett. Slágerszerző, 1940 és 1944 között az Országos Magyar Izraelita Közművelődési Egyesület karmestere volt. Nagy Endre, Harsányi Zsolt, Békeffi László és Kőváry Gyula verseire írt kuplékat, de nagy sikernek örvendtek operettjei is.

³⁵ Sándor Jenő (1891–1978) zeneszerző, jogász, miniszteri tanácsos, a *Halványsárga rózsá*, és a *Weekend* című operettek szerzője. Kellér Dezső verseire több nótát is írt. Hegedült, népi zenekarokat alakított. Főleg nótákat szerzett, de írt tangót, foxtrotot, valcert és egyéb tánczenéket.

³⁶ Karády Katalin (1910–1990) a harmincas–negyvenes évek magyar filmgyártásának ikonikus alakja, színésznő, énekesnő, 1945-ben elhagyta Magyarországot, és az Egyesült Államokban telepedett le, ahol kalapszalont vezetett.

³⁷ Fedák Sári (1877–1955) színművésznő, énekesnő, primadonna. Molnár Ferenc író második felesége, egy korszak ikonikus művészeti alakja.

³⁸ Kőváry Gyula (1884–1967) első műveit 1908-tól az Apolló Színházban mutatták be. 1921-ben a *Délutáni Kabaré*ban konferált, 1928 és 1933 között Berlinben saját társulatot alapított „Kabarett der Komiker” néven. 1934-ben a Teréz körúti és a Medgyaszay Színpad, majd a Pódium Kabaré szerződtette mint író-konferansziét, ahol Békeffi Lászlóval együtt konferált. Ő volt az első, aki blüettekét írt. Több száz tréfa szerzője. 1938-tól a Pódium Írók Kabaréjában szerepelt. 1945 után a Vidám Színpad, a Kamara Varieté, az Ifjúsági és a Falu Színház játszotta műveit. 1957-től Bécsben élt, ahol a Theater der Courage műsoraiban is szerepelt. 1956-ban fölterjesztették érdemes művészi elismerésre, amit emigrálása miatt nem kapott meg.

³⁹ Török Mária (n. a.) a Magyar Rádió Zenei Főosztálya Szórakoztatózenei Osztályának könnyűzenei szerkesztési rovatvezetője (ez a rovat foglalkozott a már meglévő felvételek műsorokba szerkesztésével). Fontos műsoruk volt a *Zenei Híradó*. Ő volt a kezdeményezője annak, hogy a Táncdalfesztiválok ideje alatt a hétfőtől szombatig a déli órákban sugárzott *Tánczenei koktéln*ban adják le az éppen aktuálisan elhangzott újdonsült dalokat.

⁴⁰ Bolba Lajos (1931–2018) a Magyar Rádió Zenei Főosztályának gyártási és tervezői rovatvezetője, ő vezette a felvételeket, illetve javarészt ő döntött arról, hogy mely számokat és kikkel vegyenek fel. A Magyar Rádió részéről a táncdalfesztiválok fő szervezője. Olyan nagysikerű rádióműsorok fűződnek a nevéhez, mint a *Tessék választani!*, a *Made in Hungary* és a *Slágerbarátság*.

⁴¹ Kiss Imre (1938) a Magyar Rádió dzsesszrovatának vezetője volt hosszú időn keresztül, nevéhez fűződik a dzsessz műfajának széles körű megismertetése a magyar társadalommal. A dzsessz kategóriáján belül a rádióban

mindenféle előzetes egyeztetés nélkül bekonferált a 6-os stúdióban, hogy meséljek Louis Armstrongról,⁴² mert tudta, hogy az akkoriban róla megjelent könyvet olvastam. Azzal már nem foglalkozott, hogy életemben akkor jártam először a legendássá vált 6-os stúdióban. Akadtak a helyszínen is vagy hetvenen, élő adás volt. Aztán nagyon sokat dolgoztam Bitó Pállal,⁴³ az operett műsorok szerkesztőjével, akinek felajánlottam, hogy a magyar operett történetéről csináljak műsort, aminek a szöveges tartalmát szívesen megcsinálom. Ennek a zenei háttérét egy olyan idősebb úr adta, akitől megfelelő biztonsággal rendszeresen be tudtam szerezni külföldről lemezeket, szabott áron – nyolc forintért – átjátszotta nekem azokat. Egy idő után még az is felmerült, hogy az egész lemezgyűjteményét eladja nekem, de az egy lakás ára lett volna, ekkora összeg azonban akkoriban nem állt rendelkezésemre. Rögtön felmerült a kérdés, hogy ki olvassa majd fel a szöveget, egyből Rátonyi Róbertre terelődött a szó, aki elvállalta a dolgot, sőt annyira megtetszett neki az ötlet, hogy kérte, készítsünk ebből sorozatot. Ez nagyon nagy biztonságot adott a produkciónak, mert az ő tudása az operett terén messze felülmúlta mindenkiét. Buzgón olvasta a szövegeimet, amelyek alapvetően megüthették a mértéket, mert lementek műsorban, persze Rátonyi rendszerint hozzátette a maga megjegyzéseit. Külön tévéjátékot csináltunk Zerkovitz Béláról⁴⁴ is, akinek életéről sok érdekesség derült ki menetközben, én gyűjtöttem hozzá az adatokat. Az is kiderült többek között, hogy Hauszmann Alajos⁴⁵ megbízásából eredetileg ő tervezte a Nyugati Pályaudvar mellett álló főposta épületét, ám az épület nem állta ki a próbát, és újat kellett építeni helyette, immáron más szakemberrel. Aztán mérnöki szaklapot indított, de ezzel párhuzamosan már megjelent a zene az életében, ami aztán egyszer és mindenkorra átvette a főszerepet a karrierjében. Kutatásaink során még a feleségéhez is elmentünk Rátonyi Robival. Az információinkból készítettük a *Mi muzikus lelkek* című tévéjátékot, amelynek a rendezője rögtön bele is írt a darabba – de túl sokat azért nem tett hozzá –, hogy ő is kapjon jogdíjat.

Csatári Bence:

A rádiós szerkesztőkön kívül a zenével kapcsolatos tudás megszerzésében ki volt még a segítségére?

Nemlaha György:

Meg kell említeni Kalmár Pál⁴⁶ nevét, aki rengeteget segített nekem zeneileg. Tünetnyes ember volt, aki katonatisztnak indult, Ludovikát végzett, színész lett, aztán rádió-énekes. Persze őt is nagyváradi szálakon keresztül ismertem meg. A Ferenc körúton lakott, én pedig már a József körúton, közel voltunk egymáshoz, úgyhogy sokat jártam hozzá, beszélgettünk a korabeli zenei életről, hiszen ő a harmincas- negyvenes években az elsőszámú sztár volt Magyarországon. Mindig adott egy másolatot a kazettáiból, amelyeken persze ő énekelt felváltva mindent: nótát, operettet és táncdalt.

---

hasonló befolyása volt, mint Erdős Péternek a Magyar Hanglemezgyártó Vállalatnál, és ő is sokszor visszaélt a hatalmával. 1961 és 1994 között dolgozott a Magyar Rádióban.

⁴² Louis Armstrong (1901 –1971) amerikai dzsessztróbitás, énekes, zenekarvezető, a dzsessztörténet egyik legnagyobb és legismertebb alakja.

⁴³ Bitó Pál már a Rákosi-korszakban dolgozott a Magyar Rádió Zenei Osztályán az opera drámai rovatban, ezt a repertoárját bővítette az operettel a Kádár-korszakban.

⁴⁴ Zerkovitz Béla (1881–1948) műépítész, zeneszerző, színigazgató, népszerű szonon- és operettszerző, a századforduló utáni magyar kuplé- és szononszerzők egyik legjelentősebb alakja.

⁴⁵ Hauszmann Alajos (1847–1926) építész, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia tagja. Művei egyebek mellett a budapesti New York-palota és a Kúria épülete, valamint a Műegyetem központi épülete.

⁴⁶ Kalmár Pál (1900–1988) az 1930-as és 1940-es évek egyik legnépszerűbb énekese. A világsikert elért Seress Rezső-sláger, a *Szomorú vasárnap* első két felvételének előadója.

Csatári Bence:

A rádiónál azonban nem kapott főállást, és az MTI-től pedig el szeretett volna jönni. Mi volt a következő lépés?

Nemlaha György:

Elmentem a Lapkiadó Vállalathoz, beszéltem annak vezetőjével, Siklósi Norbert⁴⁷ elvtárrsal, Ugyan hívtak az *Esti Hírlaphoz* is, de oda nem volt kedvem elmenni, mert a hetilapokat preferáltam a napilapokkal szemben. Így lettem 1977-ben a *Pesti Műsorban* rovatvezető, a filmeket kaptam meg reszortként. Ennek egyik fontos előzménye volt, hogy az Ábel Péter⁴⁸ által szerkesztett *Filmlexikonba* romániai vonatkozású szócikkeihez én gyűjtöttem össze az anyagot, amiért fizetséget nem, csak egy tiszteletpéldányt kaptam. Ábel Péter akkoriban itt főszerkesztő-helyettes volt. A *Pesti Műsorban* betöltött állásomnak az volt a rákfenéje, hogy hétről hétre nyomon kellett követni a főváros több mint hetven mozijának műsorait, ami nem volt egyszerű, mert mindig volt az előzetes tervekhez képest változás, ilyenkor betelefonáltak nekünk, és akkor újra kellett szedni az aktuális sorokat az oldalon. Persze akkoriban még kéziszedéssel készültek a lapok. Ezeket a munkákat hétfőnként átlagosan reggel héttől este tízig állítottuk össze, de nagyon sok hibalehetőség volt bennük. Külön nehézséget jelentett, hogy a gépirónónk sem állt mindig a helyzet magaslatán, egyszer a *Fehérlófia* helyett „Fehér fóliát” írt, más alkalommal a „nácizmus üldözöttjei” helyett „március üldözöttjei”-t írt. Nagyon sok tanulsággal járt ez a munkakör, még a filmátvételi bizottság munkájába is betekintést nyertem, amelynek Bán Róbert⁴⁹ volt a vezetője. Egyszer például a James Bond-filmeket fűrták meg, mert azokból világosan látszott, hogy az amerikaiak erőfölényben vannak a fegyverkezés terén. De ugyanígy jártam a Gorkij (ma Városligeti) fasorba a művészeti szakszervezetek székházában lévő filmklubba, ahol hetente kétszer a világ minden tájáról érkezett filmet levetítettek úgy, hogy ezekről a magyar közönség még semmit nem tudott. Általában nagy érdeklődés mellett zajlottak ezek az alkalmak, Fényes Szabolcstól⁵⁰ Kállai Ferencig,⁵¹ Makk Károlytól⁵² Antal Imréig⁵³ sokan megjelentek rajtuk. Persze amikor szovjet filmet adtak, akkor alig lézengtek, de arra emlékszem, hogy Pethes Sándor⁵⁴ minden egyes filmet megnézett, nem válogatott. Ezeken az alkalmakon a filmeket a helyszínen alámondással hallgattuk, ahogy Kádár János⁵⁵ is a Báthori utca 10-ben lévő pártmoziban.

---

⁴⁷ Siklósi Norbert (1925–2009) 1958 és 1973 között a Magyar Újságírók Szövetségének főtítkára volt, majd a Lapkiadó Vállalat vezetője lett.

⁴⁸ Ábel Péter (1929–1992) író, filmtörténész, a *Színház és Mozi* (1948–1950 és 1954), a *Néphadsereg*, a *Magyar Honvéd* és a *Honvéd Újság* munkatársa, utóbbinak kulturális rovatvezető-helyettese (1951–1960). Dolgozott a *Népszabadság* kulturális rovatánál (1960–1963), a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatalának osztályvezetője (1964–1967), illetve a *Magyar Hírlap* (1967–1973) és a *Pesti Műsor* filmkritikusa (1973–1979), valamint a *Fotó* szerkesztője (1979–1982) és a *Mozgó Képek* rovatvezetője (1984–1989) volt. Lánya Ábel Anita színésznő.

⁴⁹ Bán Róbert (1925–2002) dramaturg, rendező, egyetemi tanár.

⁵⁰ Fényes Szabolcs (1912–1986) Erkel Ferenc-díjas zeneszerző, a táncdalírás egyik legfontosabb alakja. Nevét viseli a könnyűzenei alkotótevékenységet elismerő Fényes Szabolcs-díj.

⁵¹ Kállai Ferenc (1925–2010) a Nemzet Színésze címmel kitüntetett, Kossuth- és kétszeres Jászai Mari-díjas színművész, érdemes és kiváló művész.

⁵² Makk Károly (1925–2017) a Nemzet Művésze címmel kitüntetett, Kossuth- és Balázs Béla-díjas filmrendező, forgatókönyvíró, színész, érdemes és kiváló művész. Legismertebb filmjei közé tartozik a *Liliomfi*, a *Szerelem* és a *Macskajáték*.

⁵³ Antal Imre (1935–2008) Erkel Ferenc-díjas zongoraművész, televíziós személyiség, színész, humorista, érdemes művész.

⁵⁴ Pethes Sándor (1899–1981) színész, érdemes és kiváló művész. Dénes Györggyel együtt alkották a Dénes–Pethes-duót, amivel nagy népszerűségnek örvendtek. 178 (!) játékfilmben és több tucat tévéfilmben szerepelt.

⁵⁵ Kádár János (1912–1989) kommunista politikus, az 1956–1989 közötti korszak névadója. Már a Rákosi-rendszerben szerepelt a párt felső vezetésében, többek között belügyminiszter, illetve a budapesti pártbizottság első titkára volt. 1951–1954 között életfogytiglani börtönbüntetését töltötte, majd amnesztiával szabadult.

Csatári Bence:

A *Pesti Műsorban* rögtön rovatvezető lett?

Nemlaha György:

Igen, kaptam két munkatársat, de azt azért meg kell jegyezni, hogy ez egy rettenetesen rossz szellemű lap volt, ami alatt azt értem, hogy sok, magát hithű kommunistának tartó és hirdető ember dolgozott ott. Maga a főszerkesztő, dr. Éles Tibor volt a legfőbb kommunista a lapnál, aki szerintem kártyán nyerte a doktori címét. Vigyázott az ideológiára, és mint jó cerberus, tette a dolgát, mindig megmondta, melyik írás mehet a lapba, és melyik nem. Megbízhattak benne az elvtársak, ő lett a párt akaratának végrehajtója, aki mindig vonalasan is gondolkodott. Még azzal is kérkedett, hogy 1956-ban a Kossuth téri vérengzésben is részt vett, a Földművelésügyi Minisztérium tetejéről sokadmagával szovjet uniformisba öltözve lőtte a védtelen tömeget. Mint akkoriban minden újságnál, a főszerkesztőre bízták a belső cenzúrát, és ő mint ortodox kommunista, reggel tizenegykor, amikor megérkezett a szerkesztőségbe, elolvasta a *Népszabadságot*, majd állandó programunk volt annak megbeszélése, mint egy pártgyűlésen. Az „éberség” volt a legfőbb jelszó, akárcsak a sztálinista időkben. Egyszer el mertem mesélni egy Brezsnyev⁵⁶-viccet akkor, amikor a szovjet pártfőtitkár éppen Magyarországon tartózkodott, és egy Kárpáti György nevű kollégám emiatt feljelentett. Lett is belőle patália, azonnal összehívtak egy pártértekezletet a szerkesztőségben. A főszerkesztő-helyettes Szántó Jenőné meg is jegyezte: „Nemlaha, nem gondoltam, hogy ekkora fájdalmat okozol nekem.” Erre aztán gyorsan meg akartak dolgozni engem – persze nem sikerült –, mondván, hogy szerintük ideológiailag nem vagyok elég képzett. Ugyancsak szegény Szántó Jenőné egy Királyhegyi Pál⁵⁷-írásra azt mondta, hogy „túl zsidós”, ami azért az ő szájából, aki megjárta a lágereket, nem hangzott túl autentikusan, a cikk végül kissé átkozmetikázva, de megjelenhetett. (Királyhegyi Pál egyébként sokszor írt a rovatomba, főleg Hollywoodról). Az efféle afférok miatt aztán a *Pesti Műsort* sem zártam a szívembe.

Igaz, volt egy szép emlékem is. Idekapcsolódik, hogy a *Dankó Pista* című film rendezőjével, Kalmár Lászlóval⁵⁸ is készítettem interjút, akinek az volt az egyik bűne, hogy ennek a filmjének a bemutatóján maga Horthy Miklós⁵⁹ is megjelent, másrészt az 1957-es *Nagyrozsdási eset* című filmjét betiltották, így ő is parkoló pályára került. Amikor megjelent a cikk annyira, meghatódott, hogy kezet akart nekem csókolni, de persze nem engedtem, mert szégyelltem magam emiatt, és elhatároztam, hogy a lehető legtöbb hozzá hasonló üldözött filmes munkásságának emléket állítok

---

Szerepelt 1956-ban Nagy Imre második kormányában, amelyet időközben titokban otthagytott, hogy a forradalom és szabadságharc leverését magára vállalja és behívja a szovjet hadsereget Magyarországra. Legitimációja az 1956-os forradalom ellenforradalomra minősítésén nyugodott. 1956 novembere és 1988 májusa között az MSZMP első titkaraként, majd főtitkaraként Magyarország első emberének számított. Kétszer volt miniszterelnök, személye és a nevéhez köthető politika ma is éles viták tárgya.

⁵⁶ Leonyid Iljics Brezsnyev (1907–1982) a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának főtitkára 1964–1982 között.

⁵⁷ Királyhegyi Pál (1900–1981) író, újságíró, humorista, forgatókönyvíró, a budapesti kabaréknak írt jeleneteket. Humoreszkjei a *Ludas Matyi*ban és a *Képes Figyelő*ben jelentek meg. 1956-ban kivándorolt Amerikába, majd hazatért.

⁵⁸ Kalmár László (1900–1980) Kossuth-díjas filmrendező, ő rendezte a *Halálos tavasz* és a *Déryné* című filmeket, Az 1957-es *A nagyrozsdási eset* a magyar filmtörténet leghosszabb ideig betiltott filmje volt, csak 1984-ben mutatták be.

⁵⁹ Horthy Miklós (1868–1957) Magyarország kormányzója volt 1920–1944 között, egy korszak névadója lett. Személyének megítélése a mai napig élénk politikai vita tárgya.

Csatári Bence:

Rebesgették, hogy a korabeli könnyűzenei slágerlisták sem teljesen korrekt módon alakultak ki. Így volt ez a *Pesti Műsornál* is?

Nemlaha György:

Bors Jenő⁶⁰ feleségén, Editen keresztül bonyolódtak a szavazatszámítások a szerkesztőségünkben, így szinte azonnal eldőlt, ki a mi kutyánk kölyke, és ki nem, azaz ki kerülhet fel magasabb polcra a rangsorban és ki nem, és ezzel együtt kit kell reklámozni. A könnyűzenei rovatvezetőnk, Fábíán Tibor⁶¹ elkötelezett volt eleinte a Fenyő Miklós⁶²-produkciók iránt, aztán már inkább az Első Emelet⁶³ felé hajlott, így ez az ő pozíciójuknak is jót tett. De azért szép számmal jöttek az „igazi” szavazatok is, volt, aki egymaga feladott ezeröttszáz (!) levelet, hogy a kedvenceire szavazzon, ahogy egyébként az 1981-es Táncdalfesztiválon is, ahol én voltam a sajtófőnök. Cseppet sem volt feltűnő, hogy egy adott településről ugyanarra szavazott ekkora tömeg.

Csatári Bence:

Egy pillanatra még az 1981-es Táncdalfesztiválnál maradvá: igaz az, hogy a Korál⁶⁴ *Homok a szélben* című száma megnyerhette volna a vetélkedőt, de a szovjet zsűritag nem engedte a szövege miatt, amiben az hangzott el, hogy „*De ha nem lennék szabad, élni sem tudnék*”?

Nemlaha György:

Igaz, ez így volt, ezért aztán kompromisszumos megoldást kellett kitalálni a végeredményt illetően, ami elég hosszú ideig tartott. Ez azért volt kínos, mert élő adásban voltunk a televízióban. De másfajta feszültség is volt: Ernyey Béla⁶⁵ kitalálta, hogy csak dupla gáziért hajlandó a döntőben énekelni, és addig hajtogatta ezt, míg végül a dal szerzője, Fényes Szabolcs a szervezőknél kijárta ezt, mert jó érdekérvényesítő képessége volt. Állítólag más alkalommal ugyanezt a módszert alkalmazta egy bécsi színháznál, ahol másnap már nem ő játszotta azt a szerepet.

---

⁶⁰ Bors Jenő (1931–1999) nagyapja Landler Jenő, a Tanácsköztársaság belügyi, majd kereskedelmi népbiztosa. Bors Jenő 1956-ban még a Demokratikus Ifjúsági Világszövetség aktivistája volt, majd hét éven keresztül a Külkereskedelmi Minisztérium Elvi-Távlati Tervek Osztályát vezette. 1965–1990 között ő állt a Magyar Hanglemezgyártó Vállalat élén. A könnyűzenével ellentétben a komolyzenében jártas MHV-igazgatónak sokszor volt konfliktusa a zenészekkel, a média egy részével, a pártállami vezetéssel és beosztottjaival egyaránt. A cenzúra piramisának csúcsán Erdős Péterrel ketten álltak, ezért is mondták az MHV-nél: „Kicsi a Bors, de Erdős!”

⁶¹ Fábíán Tibor (?– 2022) a Bonanza Banzai felfedezője, a Happy Gang és a Hip Hop Boyz menedzsere. A *Csillag születik* című tehetségkutató vetélkedőnek a Petőfi Csarnokban a *Pesti Műsor* volt a médiatámogatója.

⁶² Fenyő Miklós (1947) neve egyet jelentett a Hungaria együttesel, ő volt a vezetője, frontembere, énekes, legfőbb zeneszerzője, valamint billentyűse és gitáros a egyszemélyben. Szólókarrierje úgyszintén jelentős, több könnyűzenei műfajt is ő hozott először Magyarországra.

⁶³ Az 1982-ben alakult Első Emelet az új hullám és a szintipop jelentős zenekara, a nyolcvanas évek közepén a legnagyobb népszerűségért az R-GO-val álltak versenyben.

⁶⁴ A Korál 1974 és 1976 között elsősorban Koncz Zsuzsa állandó kísérőzenekaraként volt aktív, de már ebben az időben is születtek saját dalai. Az újjászervezett zenekar Balázs Fecó vezetésével 1978-ban mutatkozott be a Budai Ifjúsági Parkban. Hard rockos zenéjük lírai elemekkel keveredett, és hamar nagy népszerűsége telt szert.

⁶⁵ Ernyey Béla (1942) színész és író, országos népszerűségét a *Princ, a katona* című tévésorozat címszerepe alapozta meg. Ernyey legális nyugatra való távozása után is szerepelt olykor egy-egy magyar filmben. Ő volt például az apuka Palásthy György *A szeleburdi család* (1981) című gyerekfilmjében, három évvel később pedig ugyancsak Palásthy irányítása alatt Bóni grófjának szerepét játszotta *Az élet muzsikája* című zenés filmben, mely Kálmán Imre életét dolgozta fel. A *Tündér Lala* című magyar tévéfilmben Amalfi kapitány szerepében volt látható. Magyarországon és külföldön egyaránt jelentek meg kis- és nagylemezei.

Csatári Bence:

A főszerkesztői kéz irányításán túlmenően is érezhető volt, hogy nem lehet mindent megírni a lapokban?

Nemlaha György:

Erre álljon itt egy történetem. Egy időben a *Pesti Műsor* mellett másodállásban dolgoztam a Budapesti Művészeti Hetek és Szabadtéri Színpadok intézményénél, ahol az akkori művelődési miniszter, Köpeczi Béla⁶⁶ felesége is állományban volt, de nem csinált semmit, csak az ideológiára vigyázott. Köpeczi Béla *Erdély története* című trilógiája viszont 1986-ban kiverte a biztosítékot a román pártállami vezetőknél. Ebben az időszakban, valószínűleg ennek apropóján látogatott a Parlamentbe a román delegáció, élén a kulturális miniszterrel, de mivel lóporos volt a hangulat – hiszen Erdély ezeréves története kapcsán muszáj volt arról szólni, hogy az Magyarországhoz tartozott –, amit a román politikusok arcán is lehetett látni, nem született megállapodás, így az ilyenkor szokásos kommuniké is elmaradt. Ebből fakadóan nem volt szabad írni magáról a találkozóról egy sort sem a magyar sajtóban, ehhez minden főszerkesztő érthető okokból tartotta magát. Viszont a Szabad Európa Rádió⁶⁷ egy órán belül bemondta, hogy nem született megállapodás a legutóbbi magyar-román kulturális delegáció tárgyalásán.

Csatári Bence:

Aztán 1980-tól belevetette magát külsőként a Magyar Televízió zenei műsorszerkesztésébe.

Nemlaha György:

Igen, de ehhez érdemes tudni azt, hogy már akkor főállásba szerettem volna oda átmenni, de első körben ez nem sikerült, mert az MSZMP Központi Bizottságtól az egyik elvtárs egy másik embert ajánlott helyettem. Emlékszem, Czigány György⁶⁸ még mentegetőzött is nekem, hogy ne haragudjak, de arra a helyre sajnos mást kellett felvenniük, akinek velem ellentétben zenetanári végzettsége volt. A televíziós zenei pályafutásom során Lengyelfi Miklós⁶⁹ zenei főszerkesztő hívott hozzájuk dolgozni, de a kezdet kezdetén összesúgtak a hátam mögött, hogy már megint egy erdélyi kapott lehetőséget a munkára. Rátonyi Róberttel egyébként nem szerettem dolgozni, mert nehéz ember volt, előfordult, hogy megkergette az operatőrt, ha valamit nem úgy csinált, ahogy azt kérte, de tettlegességi fajult a dolog az Operettszínház egyik karmesterével is. Mindamellettt szakmailag teljesen megalapozottak voltak Rátonyi Róbert kérései, igazi maximalista volt.

Csatári Bence:

Rátonyi Róberttel készítette az első zenei televíziós sorozatát is.

---

⁶⁶ Köpeczi Béla (1921–2010) 1982 és 1988 között művelődési miniszter, művelődés- és irodalomtörténész, művelődéspolitikus, 1972-től 1975-ig a Magyar Tudományos Akadémia főtitkára. A 18. századi francia–magyar politikai, diplomáciai és kulturális kapcsolatok kutatója, II. Rákóczi Ferenc életrajzírója. Az *Erdély története* című trilógia szerzője.

⁶⁷ A Szabad Európa Rádiót az Egyesült Államok kormánya hozta létre a hidegháború kezdetén azzal a céllal, hogy híreket és információkat sugározzon Kelet-Európába, Közép-Ázsiába és a Közel-Keletre, azokba az országokba, ahol „a kormányzatok betiltották vagy akadályozták az információk szabad áramlását”. A magyar adások 1950 augusztusában kezdődtek és 1993. október 31-ig tartottak.

⁶⁸ Czigány György (1931) Erkel Ferenc-, Liszt Ferenc- és József Attila-díjas szerkesztő, zenei rendező, műsorvezető, író, költő, újságíró, érdemes művész. 1956–1976 között a rádióban dolgozott zenei szerkesztőként, 1976-tól a Magyar Televízióban tevékenykedett, ahol időközben zenei műsorok stúdióvezetője lett.

⁶⁹ Lengyelfi Miklós (1930) televíziós rendező, szerkesztő, előadó, a KFT-tag Lengyelfi Miklós édesapja.

Nemlaha György:

Ez volt a *Legyen a vendégem!*, amit Rátonyi Róbert talált ki, a Novotel Szállóban vettünk fel, és több mint ötven részt megért. Különlegessége, hogy élő adás volt, egyetlen próbával kétszer ötven percet tudtunk megtölteni tartalommal. Ebben benne volt a Záray–Vámosi-házaspártól⁷⁰ Simándy József⁷¹ Németh Marikától⁷² Felföldi Anikóig,⁷³ Balázs Pétertől⁷⁴ Haumann Péterig⁷⁵ mindenki, aki nyomot hagyott maga után a zenei-színházi életben, illetve azoknak is helyet adtunk, akiket még nem feltétlenül ismert a nagyközönség, de láttuk bennük a tehetséget. A műsorban beszélgetések és zenei produkciók váltogatták egymást.

Csatári Bence:

Melyik volt az első önálló zenei műsora, amit szerkesztőként jegyzett?

Nemlaha György:

A *Hol az a dal?* című műsor volt, amit Gyöngy Pál⁷⁶ zeneszerző életművét ölelte fel. Ebben jelenhetett meg először a hajdani énekes sztár, Kalmár Pál, akinek ez egyfajta elégtétel volt, hiszen addig a rádióban is le volt tiltva. Ezzel a műsorral tért vissza a köztudatba, és ismerhették meg a fiatalabb generációk is. A műsorba eljött mások mellett Neményi Lili,⁷⁷ aki visszaemlékezett a pályájára, de szerepelt benne Márkus László,⁷⁸ Mensáros László,⁷⁹ Udvaros Dorottya, Bubik István,⁸⁰ az Expressz együttes⁸¹ és Ambrus Kyri⁸² is. Számomra azért is emlékezetes maradt, mert a műsormegbeszélésre a rendezővel,

---

⁷⁰ Záray Márta (1926–2001) eMeRTon-díjas énekesnő. A magyar tánczene egyik jelentős alakja volt, akárcsak férje, Vámosi János (1925–1997), aki vele együtt kapta ezt a kitüntetést. Vámosi János (1925–1997) már a negyvenes évektől aktív profi előadóművész volt. Feleségével, Záray Mártával elválaszthatatlanok voltak a fellépéseken és a magánéletben egyaránt.

⁷¹ Simándy József (1916–1997) Kossuth-díjas operaénekes, főiskolai tanár, érdemes és kiváló művész. Magyarország egyik leghíresebb tenoristája volt, akinek hangja és alakja elválaszthatatlanul forrt össze Erkel Ferenc *Bánk bán* című operájának címszerepével.

⁷² Németh Marika (1925–1996) Jászai Mari-díjas operaténészes, színésznő, primadonna, érdemes és kiváló művész.

⁷³ Felföldi Anikó (1938–2020) Jászai Mari-díjas színművésznő, érdemes művész, a karmester, zeneszerző és szanzenbizottság-tag Körmendi Vilmos felesége.

⁷⁴ Balázs Péter (1943) Kossuth- és Jászai Mari-díjas színművész, rendező, szinkronszínész. 2007 és 2021 között a szolnoki Szigligeti Színház igazgatója volt.

⁷⁵ Haumann Péter (1941–2022) a Nemzet Színésze címmel kitüntetett, Kossuth- és kétszeres Jászai Mari-díjas színművész, rendező, érdemes művész, a Halhatatlanok Társulatának örökös tagja. Utoljára 2021-ben a Madách Színházban a *Macskák* című musical 1500., ünnepi előadásán lépett fel Tus szerepében.

⁷⁶ Gyöngy Pál (1902–1990) zeneszerző, musicaleket és táncdalokat is írt. Fontosabb operettjei: *Kadétszerelem*, *Öméltósága sofőrje*, *Három ember a hóban*, *Éva a paradicsomban*, *Bűvös köpeny*, *Ártatlan kékszakáll*. 1947-től 1952-ig a Magyar Zeneszerzők és Szövegírók Szövetkezetének elnöke volt, 1953 és 1983 között igazgatta a Magyar Népköztársaság Művészeti Alapját, előbb igazgatóhelyettesi, majd 1962-től igazgatói minőségben.

⁷⁷ Neményi Lili (1902–1988) opera-énekesnő (szoprán), színésznő, érdemes és kiváló művész, Horváth Árpád (1899–1944) rendező, színházigazgató felesége, Szabó Ernő (1900–1966) színművész féltestvére.

⁷⁸ Márkus László (1927–1985) Kossuth-díjas és háromszoros Jászai Mari-díjas színművész, érdemes és kiváló művész.

⁷⁹ Mensáros László (1926–1993) Kossuth- és kétszeres Jászai Mari-díjas színművész, érdemes és kiváló művész.

⁸⁰ Bubik István (1958–2004) Jászai Mari-díjas színművész, érdemes művész.

⁸¹ Az Expressz együttes 1962-ben alakult, ebben az évben XIII. kerületi Dixieland Band néven léptek fel a Ki mit tud?-on. Többször nyertek díjat könnyűzenei bemutató versenyeken, de a Táncdalfesztiválok kísérezzenekaraként is játszottak. Kísérték mások mellett Hofi Gézát, Kovács Katit, Koós Jánost, Korda Györgyöt.

⁸² Ambrus Kyri (1945–2021) táncdalénekesnő, az 1967-es Táncdalfesztivál harmadik helyezettje *Nappalok és éjszakák* című számával.

Koltay Beátával⁸³ mentünk el Gyöngy Pálhoz, de alig tudtam ráfigyelni, ugyanis nem lehetett a lakásába cipővel bemenni, nekem meg a zoknim éppen lyukas volt, és azt sem tudtam, hova dugdossam a lábamat, hogy ne lássák.

Csatári Bence:

Hogy folytatódott a zenés karrierje a televíziónál?

Nemlaha György:

Egyebek mellett a *Muzsikál a mozival*, ami megint csak legalább ötven résszel büszkélkedhet. Nekem ez azért volt megtiszteltetés, mert például Muráti Liliről⁸⁴ vagy Szelezky Zitáról⁸⁵ rengeteget olvastam korábban újságokban, de amikor jött a kommunista hatalomátvétel, az emberek – így mi is – elégették, kidobták ezeket a lapokat, mert benne volt sok példányban Horthy Miklós, akit az új hatalom nem nézett jó szemmel. (Gyerekkoromban volt egy „könyves ember”, aki járta a környéket, és bőröndből árulta az akkor betiltott írók könyveit, illetve lehetett tőle kölcsönözni is.) Ugyanakkor ezzel a műsorral lehetőségem nyílt ezeket a filmes legendákat bemutatni a nézőknek. Itt volt az a pont az életemben, hogy majdnem elmentem az akkor még a Stefánia úton működő Filmarchívumba dolgozni, de egyrészt be kellett volna lépnem a pártba, amit újfent nem tettem meg, másrészt az igazgató ragaszkodott ahhoz, hogy a beosztottjai részére szóló leveleket ő olvassa el először, amit megint nem tudtam elfogadni. Egyszer saját szememmel láttam, ahogy ez az igazgató, Papp Sándor⁸⁶ elvtárs az udvaron égette a régi magyar filmeket, és a bankból jöttek, hogy az ezüstnitrátért, ami ezekből a nitrofilmekből égéskor kicsapódott elvigyék. Többek között régi magyar és külföldi híradók, játékfilmek is megsemmisültek ezáltal, s ezzel pótolhatatlan veszteséget okoztak a magyar nemzeti vagyonnak.

Csatári Bence:

A *Muzsikál a mozit* is nyilván engedélyeztetni kellett a televízió vezetőségével.

Nemlaha György:

Nagyon örültek az előjáróim, mert fillérékért lehetett ezeket a műsorokat elkészíteni az archív anyagokból, és nagyon nagy nézettségük lett. De azért így is voltak nehézségeink, például akkor, amikor az egyik jelenetben átment a színen a Muráti Lili, azt ki kellett vágni a felvételtől. Egy másik jelenetben Mezey Mária⁸⁷ énekelte azt, hogy „*Amíg apád az ellenséggel harcolt*”, de mivel nem lehetett eldönteni, hogy itt voltaképpen ki is az ellenség – a szovjetek is lehettek –, így ezt is ki kellett hagynunk. Ahogy az idők folyamán lazult a kultúrpolitika nyomása, szépen lassan becsempésztem a sorozatba Muráti Lilit és Szelezky Zitát is, sőt Karády Katalinról egy teljes filmet sikerült forgatnunk, amelyben a pályatársai nyilatkoztak róla. Így sikerült egy-egy adás erejéig a nyolcvanas-kilencvenes években egy-

---

⁸³ Koltay Beáta rendező, forgatókönyvíró, előadó. Számos nagy sikerű produkciót rendezett, többek között Kovács Apollónia és Bangó Margit jubileumi estjeit, a Máté Péterre emlékező *De zene nélkül mit érek én?*, továbbá a *Mi muzsikos lelkek* és a *Szeressük egymást, gyerekek!* című műsorokat.

⁸⁴ Muráti Lili (1901–2003) színésznő és író, legismertebb szerepeit a *Doktor Zsivágó*, az *Elnökkisasszony*, a *csúnya lány* és az *Ez történt Budapesten* című filmeknek köszönhetette – összesen tizennyolc magyar és számos spanyol filmben játszott.

⁸⁵ Szelezky Zita (1915–1999) 1936-tól 1944-ig huszonhat magyar és egy olasz–magyar film női főszerepét vitte. Intelligens és természetes játékaival fiatal leányokat, lírai hősnőket és naivákat alakított. 1945-ben elhagyta az országot, a népbíróság távollétében elítélte háborús magatartása miatt, egyebek közt azért, mert 1944 novemberében egy ún. „Hungarista Est” keretében elszavalta a *Föl a szent háborúra* című verset. 1993-ban a Legfelsőbb Bíróság felmentette az 1947-es koholt vádak alól.

⁸⁶ Papp Sándor 1969 és 1984 között volt a Magyar Filmtudományi Intézet és Filmarchívum igazgatója.

⁸⁷ Mezey Mária (1909–1983) színésznő, érdemes és kiváló művész. Harminchárom játékfilmben és kilenc játékfilmben játszott.

egy óra hosszúságú összeállítást készítenem mások mellett Turay Idáról,⁸⁸ Pataky Jenőről,⁸⁹ Jávor Pálról,⁹⁰ Kabos Gyuláról, Szóts Istvánról, Gombaszögi Elláról,⁹¹ Mály Gergőről,⁹² Fényes Szabolcsról, Fenyvessy Éváról,⁹³ Kerekes Jánosról,⁹⁴ Benkő Gyuláról,⁹⁵ Latabár Kálmánról,⁹⁶ Nóti Károlyról,⁹⁷ Honthy Hannáról,⁹⁸ Bajor Giziről,⁹⁹ Máthé Erzsiről¹⁰⁰ és Farkas Ferencről.¹⁰¹ Évente egy műsort engedélyeztek felvenni takarékosagra hivatkozva, így fordulhatott elő, hogy Páger Antalról¹⁰² már nem sikerült elkészíteni a filmet.

Csatári Bence:

A rendszerváltást miként élte meg a televízióban?

Nemlaha György:

1989-ben végre elkerültem a *Pesti Műsortól*, és a Magyar Televízió belső munkatársa lettem, ahol a rendszerváltás után zenei produceri feladatokat is elláttam. De még mielőtt erre sor kerülhetett volna, nyelvtudásom és helyismeretem okán Aczél Endrével¹⁰³ én tudósítottam a televíziónézőket az 1989-es romániai forradalomról. Nyolc napig én voltam a tolmács, és megadta a Jóisten azt a nagy kegyet, hogy én közvetíthetem azt a filmet, amelyen a

---

⁸⁸ Turay Ida (1907–1997) színésznő, érdemes művész. Tabódy Klára nővére. A kezdetben naiva szerepekben sütkérező Turay Ida olyan filmsikereknek volt részese, mint az *Ez a villa eladó*, a *Pesti mese*, *A kölcsönként kastély*, az *Egy szoknya, egy nadrág*, a *Janika* (amit férje kifejezetten az ő számára írt), a *Déryné*, a *Csinom Palkó*, az *Állami Áruház* vagy éppen a *Te rongyos élet*.

⁸⁹ Pataky Jenő (1914–1996) színész, érdemes művész. Pályafutását a Nemzeti Színháznál kezdte, melynek 1943-ig volt a tagja, amikor menyasszonyának zsidó származása miatt eltiltották a színpadtól. 1945-től 1948-ig újra a Nemzeti Színház tagja lehetett, azonban „B”-listázták, és elbocsátották állásából. Ezt követően Szegeden és Pécsen játszott, majd 1951 és 1956 között a Petőfi Színház tagja volt. 1956-tól 1968-ig Párizsban az *Éve de Paris*-ban és a *Nouvelle Éve*-ben szerepelt.

⁹⁰ Jávor Pál (1902–1959) minden idők egyik legismertebb és egyik legkedveltebb magyar színésze, az első magyar férfi filmsztár. Népszerűségét kezdetben jó megjelenésének, erős karakterű figuráinak köszönhetette, később ismerték fel drámai tehetségét.

⁹¹ Gombaszögi Ella (1894–1951) színésznő. Gombaszögi Frida, Margit és Irén testvére.

⁹² Mály Gerő (1884–1952) örmény származású színművész, komikus.

⁹³ Fenyvessy Éva (1911–2009) híres filmfőszerepe a *Hyppolit*, a *lakáj* c. vígjátékban a hirtelen meggazdagodott fuvarozó Schneider lánya, Terka. Ezután még egy főszerepet kapott a *Rotschild leánya* c. produkcióban, majd csupán epizód szerepeket. 1950-től 1969-es nyugdíjaztatásáig a Fővárosi Operettszínház tagja volt, de még 1979-ig fellépett.

⁹⁴ Kerekes János (1913–1996) zeneszerző, karmester. Neve ma főként az 1950-es évek legsikeresebb magyar operettjének, az *Állami Áruháznak* a komponistájaként él.

⁹⁵ Benkő Gyula (1918–1997) Jászai Mari-díjas színművész, érdemes és kiváló művész. Benkő Péter színész édesapja. Az ő hangján szólalt meg 1997-ig a Szabó család Bandíja. 1948 tavaszától 1949-ig Tolnay Klári és Somló István mellett a Vígszínház társigazgatója volt.

⁹⁶ Latabár Kálmán (1902–1970) Kossuth-díjas színművész, érdemes és kiváló művész, ahogy rajongói – főként a gyereknézők – nevezték: a *Latyi*, a 20. század egyik legnépszerűbb magyar komikusa.

⁹⁷ Nóti Károly (1891–1954) író, újságíró, forgatókönyvíró, kabarészerző.

⁹⁸ Honthy Hanna (1893–1978) Kossuth-díjas színművésznő, operettprimadonna, érdemes és kiváló művész.

⁹⁹ Bajor Gizi (1893–1951) Kossuth-díjas színművész, kiváló művész, a Nemzeti Színház örökös tagja. Egykori villája ma a Bajor Gizi Színeszmúzeum.

¹⁰⁰ Máthé Erzs (1927–2023) a Nemzet Színésze címmel kitüntetett Kossuth-díjas és kétszeres Jászai Mari-díjas színművésznő, érdemes és kiváló művész, a Halhatatlanok Társulatának örökös tagja.

¹⁰¹ Farkas Ferenc (1905–2000) kétszeres Kossuth-díjas és Erkel Ferenc-díjas zeneszerző, érdemes és kiváló művész. Vigoperája *A bűvös szekrény*, daljátéka a *Csinom Palkó*.

¹⁰² Páger Antal (1899–1986) Kossuth-díjas színművész, kiváló művész. Az 1944 előtti filmek legtöbbet foglalkoztatott színészeinek egyike volt Állítólagos második világháborús szerepéért indexre tették, majd 1956-ban tért haza állami hívásra emigrációjából, ahol ismét keresett színész lett.

¹⁰³ Aczél Endre (1944–2018) újságíró, szerkesztő, műsorvezető. 1968–1974 között a Magyar Távírási Iroda (MTI) külpolitikai tudósítója, majd szerkesztője volt. 1974–1977 között az MTI pekingi, 1981–1985 között londoni tudósítója volt. 1985-től öt évig a Magyar Televízió munkatársaként dolgozott. 1986–1990 között a *Híradó* főszerkesztője, majd 1989-től egy éven át *A Hét* főszerkesztője is volt.

Ceaușescu-házaspárt¹⁰⁴ kivégezték. Amikor közvetítenem kellett, a Farkasréti temetőből, Kalmár Pál sírja mellől hívtak el, hogy menjek gyorsan tudósítani a tévébe. Aztán amikor győzött a forradalom, a román diktátor képét beragasztottam a fiókom belsejébe, és sokáig ott őriztem azzal a felkiáltással, hogy „Legalább ezen most már túl vagyunk!”.

Csatári Bence:

A zenés televíziózás mellett volt más megbízatása is?

Nemlaha György:

Hogyne, mindig több lábon álltam, és utólag is úgy látom, hogy ez így volt jól. Amikor egyszer a Mikroszkóp Színpadon jártam, összefutottam az ott korábban művészeti titkárként dolgozó Zoltai Gusztávval,¹⁰⁵ aki megkért, hogy a Vigadóban segítsek nekik zenés műsorokat készíteni, mert ő akkor ennek az intézménynek volt a művészeti vezetője. Operettesteket szerveztem nekik, volt filmslágerekből összeállított programunk is, továbbá Huszka Jenő¹⁰⁶-est, Kálmán Imre¹⁰⁷-est, mások mellett Pitti Katalin,¹⁰⁸ Leblanc Győző,¹⁰⁹ Melis György¹¹⁰ Miller Lajos,¹¹¹ Kalmár Magda,¹¹² Bende Zsolt,¹¹³ Felföldi Anikó, Bessenyei Ferenc,¹¹⁴ Gregor József¹¹⁵ közreműködésével. Emellett nóta- és operetttesteket az Erkel Színházban is szerkesztettem, ugyanitt a romániai forradalom megsegítésére két nagy gálaestet is adtunk, minden alkalommal euforikus hangulatban és telt házzal, de a producer lelépett a pénzzel. De jártam hasonlóan televíziós produkcióval is, amikor a producer elvitte a műsort, és horribilis összegért árulta a televíziónak. Ilyen volt a *Szombat este* című műsorunk Szélsőséges esetben még az is megesett, hogy a megbízó nemhogy nem fizetett ki senkit, de

---

¹⁰⁴ Ceaușescu, Nicolae (1918–1989) a kommunista párt vezetőjeként Románia diktátora volt 1965-től 1989-es kivégzéséig. Uralma alatt számos koncepciós per zajlott, és drasztikusan csökkent az életszínvonal, a nemzeti kisebbségeket elnyomták. Személyi kultusztól átítatott rendszere falurombolási programjáról is hírhedté vált. Felesége, Elena Ceaușescu (1916–1989) szintén részt vett a diktatúra kiépítésében és fenntartásában, első miniszterelnök-helyettes volt úgy, hogy csak négy elemi osztályt végzett el.

¹⁰⁵ Zoltai Gusztáv (1935–2021) a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége (MAZSIHISZ) ügyvezető igazgatója (1991–2013), a Zsidó Világkongresszus magyarországi elnöke, a Magyarországi Zsidó Örökség Közalapítvány (MAZSÖK) társelnöke. A harmadik Orbán-kormány alatt a Miniszterelnökséget vezető miniszter tanácsadója volt. 1968–1976 között a Mikroszkóp Színpadnál Komlós János művészeti titkáráként tevékenykedett. 1976–1987 között a Várszínház művészeti főtáka, a Játékszín ügyvezető igazgatója, illetve a Pesti Vigadó művészeti vezetője volt.

¹⁰⁶ Huszka Jenő (1875–1960) operettszerző, legnagyobb sikerei: *Bob herceg*, *Mária főhadnagy*, *Gül baba*, *Lili bárónő*, *Szép juhásznő*, *Szabadság, szerelem*.

¹⁰⁷ Kálmán Imre (1882–1953) az egyik legsikeresebb magyar operettszerző. Legsikeresebb művei: *Csárdáskirálynő*, *Marica grófnő*, *Tatárjárás*, *A bajadér*.

¹⁰⁸ Pitti Katalin (1951) Liszt Ferenc-díjas szoprán operaénekesnő, Puccini *Pillangókisasszonyát* tizenhat éven keresztül énekelte, szerepeivel bejárta a világot. Nemcsak operát, de operettet és Bach, Mozart, Verdi Liszt Ferenc és Kodály Zoltán oratorikus műveit is éneklé. Éneket tanít a Nyugat-Magyarországi Egyetemen kinevezett docensként.

¹⁰⁹ Leblanc Győző (1947) operaénekes, színész, rendező. 1975-től az Operaház magánénekesé lett. Tenoristaként számos főszerepet tudhat maga mögött. A Magyar Televízió *Zenés TV Színház* című sorozatában több produkcióban szerepelt. A nyolcvanas évektől külföldi turnéknak vesz részt.

¹¹⁰ Melis György (1923–2009) Kossuth- és háromszoros Liszt Ferenc-díjas operaénekes (bariton), érdemes és kiváló művész, a Halhatatlanok Társulatának örökös tagja.

¹¹¹ Miller Lajos (1940) a Nemzet Művésze címmel kitüntetett, Kossuth- és Liszt Ferenc-díjas bariton operaénekes, Miller Zoltán színművész édesapja, Miller Dávid színész, énekes nagyapja.

¹¹² Kalmár Magda (1944) Kossuth- és Liszt Ferenc-díjas szoprán operaénekesnő.

¹¹³ Bende Zsolt (1926–1998) bariton operaénekes.

¹¹⁴ Bessenyei Ferenc (1919–2004) a Nemzet Színésze címmel kitüntetett, kétszeres Kossuth-díjas színművész, érdemes és kiváló művész, a Halhatatlanok Társulatának örökös tagja.

¹¹⁵ Gregor József (1940–2006) Kossuth- és Liszt Ferenc-díjas basszus operaénekes, érdemes és kiváló művész, a Szegedi Nemzeti Színház és a Halhatatlanok Társulatának örökös tagja.

még meg is fenyegetett valakit, akinek tartozott, hogy a családtagoknak, unokáinak bajuk lesz, ha még sokáig követelik az elmaradásukat.

Csatári Bence:

Milyen zenés produkciókat szerkesztett a rendszerváltás után a Magyar Televízióban?

Nemlaha György:

Ekkoriban készült a több mint negyven részes *Slábertévé*, amit Kalmár Tibor rendezett, és Szenes Ivánnal¹¹⁶ együtt szerkesztettük. Ebben csakugyan mindenki benne volt, aki él és mozog. Ezt követte a *Nemcsak húszéveseké a világ* című sorozat, ami gyakorlatilag Szenes Iván életművét dolgozta fel, persze dalban, olyan művészekkel, akik munkatársai lehettek a József Attila Színházban vagy a Vidám Színpadon. A *Dallamról dallamra* című sorozatomban különböző érdekesebbnél érdekesebb történeteket gyűjtöttem össze, többi között Gáspár Margitot,¹¹⁷ Németh Marikát, Petress Zsuzsát,¹¹⁸ Zentai Annát,¹¹⁹ Rátonyi Róbertet, Lehoczky Évát¹²⁰ kérdeztem meg a dalok eredetéről és a hozzájuk fűződő élményeiről, emlékeiről, így egyfajta dokumentációt is végeztem, ami utólag kiderült, hogy hiánypótló munka lett, mert soha senkinek nem jutott eszébe rajtam kívül, hogy ilyen céllal megkeresse őket. Ebben a műsorfolyamban a nagy alkotókon kívül az utódokat is megszólaltattam, beszélgettem többi között az Eisemann¹²¹-lányokkal, Fenyvessy Évával, Felföldi Anikóval, Kovács Erzsivel,¹²² a Záray–Vámosi-házaspárral és Ákos Stefivel,¹²³ Dobos Attilával, Agárdy Gáborral,¹²⁴ Kabos Lászlóval, Lorán Lenkével¹²⁵ és Csákányi Lászlóval.¹²⁶ Ezeken kívül tévéshow-kat állítottam össze Horváth Jenő,¹²⁷ Fényes Szabolcs (ennek a címe az volt, hogy *Egy Fényes-est*), Jacobi Viktor,¹²⁸ Behár György,¹²⁹ Bágya

---

¹¹⁶ Szenes Iván (1924–2010) eMeRTon-díjas dalszövegíró, dramaturg, zeneszerző, érdemes művész, Magyarország legtöbbet játszott szerzője.

¹¹⁷ Gáspár Margit (1905–1994) 1945-ben Vas Zoltán beszerzési kormánybiztos sajtófőnöke lett. 1946-ban a Városi Színház, 1947–1948-ban a Magyar Színház művészeti vezetője, 1949-től 1957-ig a Fővárosi Operettszínház igazgatója volt.

¹¹⁸ Petress Zsuzsa (1928–2001) Jászai Mari-díjas színésznő, primadonna, érdemes és kiváló művész.

¹¹⁹ Zentai Anna (1924–2017) Jászai Mari-díjas színművésznő, érdemes művész.

¹²⁰ Lehoczky Éva (1925–2016) koloratúrszoprán opera- és operetténekesnő, érdemes művész. A Fővárosi Operettszínház, az egri Gárdonyi Géza Színház tagja volt, majd 1965-ben a Karl-Marx-Stadt-i opera vezető koloratúrszopránja lett. 1968-ban a Szegedi Nemzeti Színházba került. 1970-től a Magyar Állami Operaház tagja lett.

¹²¹ Eisemann Mihály (1898–1966) zeneszerző, karmester, zongorista. Legsikeresebb operettjei: *Én és a kisöcsém*, *Ezüstmenyasszony*, *Fekete Péter*, *Bástyasétány 77*.

¹²² Kovács Erzs (1928–2014) az ötvenes-, hatvanas évek fordulóján a legnépszerűbb táncdalénekesnő.

¹²³ Ákos Stefi (1919–2005) Holéczy Ákos dzsesszenész felesége, az ő keresztnévét vette fel művésznévként. Már a negyvenes évek elején elindult táncdalénekesi karrierje. A hatvanas években a beatgeneráció feltűnésével visszavonult, és több évtizedig tanította a feltörekvő nemzedékek énekeseit, mások mellett Cserháti Zsuzsát és Vikidál Gyulát.

¹²⁴ Agárdy Gábor (1922–2006) a Nemzet Színésze címmel kitüntetett Kossuth- és kétszeres Jászai Mari-díjas színművész, érdemes és kiváló művész. Ikon- és portréfestő.

¹²⁵ Lorán Lenke (1927–2017) Jászai Mari-díjas színésznő, érdemes és kiváló művész, a Halhatatlanok Társulatának örökös tagja.

¹²⁶ Csákányi László (1921–1992) Jászai Mari-díjas színművész, érdemes és kiváló művész.

¹²⁷ Horváth Jenő (1914–1973) zeneszerző, leginkább operettzenéivel és táncdalaival aratta sikereit. Szerzőtársa, G. Dénes György visszaemlékezése szerint az első húsz magyar hanglemezen kiadott dalból tizenhatnak Horváth Jenő volt a szerzője.

¹²⁸ Jacobi Viktor (1883–1921) zeneszerző, legsikeresebb operettjei a *Sybill* és a *Leányvásár*. Előbbi bemutatóján ott volt Giacomo Puccini is, aki állítólag azt mondta, hogy ez a legszebb operett, amit életében hallott.

¹²⁹ Behár György (1914–1995) zeneszerző, énekes. Főbb művei: *Szállnak a darvak*, *Badacsonyi emlék*, *Te adtad nékem az első álmot*, *Szemembe nézz*, *Rozsda lepi már az emlékeimet*, *Úgy szeress*.

András,¹³⁰ Ábrahám Pál,¹³¹ Kálmán Imre, Huszka Jenő és Lehár Ferenc¹³² szerzeményeiből. Gyakorlatilag nincs olyan nagy név az operett műfajban, akivel ne dolgoztam volna. Fényes Szabolccsal vagy három hónapig a filmintézetbe jártunk, hogy összeszedjük az összes muzsikát, amit a filmekhez írt.

Csatári Bence:

Hogy jött az ötlet a *Mi muzsikus lelkek* című tévéműsorhoz?

Nemlaha György:

Nagyon nem szerettem a lakodalmas zenét, és most sem szeretem. A főnököm, Czigány György kitalálta, hogy ennek a műfajnak is teret kell adni, így jöhetett be ebbe a műsorba Lagzi Lajcsi¹³³ és a testvére is. Azért rajta kívül sikerült beszerkesztenem a műsorba például Kovács Erzsit, Dobos Attilát.¹³⁴ Én nem különösebben rajongtam ezért a műsorért még akkor sem, amikor csináltam, de a vezetőség szerette, mert nagy nézettséget hozott.

Csatári Bence:

Azért a többi zenés televíziós műsor nyilván kárpótolta önt ezért a kis kitérőért

Nemlaha György:

Nem tagadom, nagyon élveztem az összes többi műsort készíteni, ezekhez tartozott a Sándor Pállal közösen szerkesztett *Áloműzők* is, ami egy sorozat volt, Garas Dezső¹³⁵ és Bodrogi Gyula¹³⁶ vezette, és szerepelt benne a teljesség igénye nélkül Törőcsik Mari,¹³⁷ Básti Juli,¹³⁸ Alföldi Róbert,¹³⁹ Koltai Róbert,¹⁴⁰ Csákányi Eszter,¹⁴¹ Hernádi Judit,¹⁴² Rudolf Péter¹⁴³ és Pap Vera.¹⁴⁴ Itt felváltva beszélgettünk, énekeltek és szavaltak a színművészeink.

---

¹³⁰ Bágya András (1911–1992) eMeRTon-díjas zeneszerző, érdemes művész, a Kádár-rendszer könnyűzenei életének egyik meghatározó alakja. A Magyar Rádióban zenei rendezőként is elvévülhetetlen érdemeket szerzett. Első felesége Hollós Ilona volt, majd válásuk után 1965-ben vette feleségül Toldy Máriát, akivel azonban a házassága nem volt hosszú életű, később Kemény Katalin közgazdással házasodott össze.

¹³¹ Ábrahám Pál (1892–1960) zeneszerző, karmester, főbb művei: *Bál a Savoyban*, *Viktória*, *Hawaii rózsája*.

¹³² Lehár Ferenc (1870–1948) zeneszerző, operettkomponista, karmester, az egyik legtermékenyebb és leghíresebb magyar operettszerző, fontosabb művei: *Luxemburg grófja*, *Víg özvegy*, *A mosoly országa*, *Cigányszerelem*.

¹³³ Lagzi Lajcsi, azaz Galambos Lajos (1961) zenész, előadóművész, producer, műsorvezető. A *Dáridó* és a *Szuperbuli* című televíziós műsorok házigazdája volt, számos platina- és aranylemez birtokosa.

¹³⁴ Dobos Attila (1941–2022) táncdalénekes, zeneszerző. Írt dalokat Zalatnay Saroltának, Aradszky Lászlónak, Zoránnak, Mary Zsuzsának, Harangozó Terinek. Első feleségével, Mary Zsuzsával 1970-ben hagyta el az országot. Főbb slágerei: *A boldogságtól ordítani tudnék*, *Se veled, se nélküled*, *Albérlet az emeleten*, *Baltoni éjszakák*, *Mama*.

¹³⁵ Garas Dezső (1934–2011) a Nemzet Színésze címmel kitüntetett, Kossuth- és kétszeres Jászai Mari-díjas színművész, érdemes és kiváló művész, a Halhatatlanok Társulatának örökös tagja.

¹³⁶ Bodrogi Gyula (1934) a Nemzet Színésze címmel kitüntetett, Kossuth- és kétszeres Jászai Mari-díjas színművész, rendező, érdemes és kiváló művész.

¹³⁷ Törőcsik Mari (1935–2021) a Nemzet Színésze és a Nemzet Művésze címmel kitüntetett, háromszoros Kossuth-, kétszeres Jászai Mari- és Balázs Béla-díjas színművésznő, érdemes és kiváló művész. A Halhatatlanok Társulatának örökös tagja. A magyar kulturális élet legtöbbet díjazott művésze volt. Azon kevesek egyike, akik díjat nyertek a cannes-i fesztiválon is. 2017-ben a *Forbes* öt választotta a 4. legbefolyásosabb magyar nőnek a kultúra területén.

¹³⁸ Básti Juli (1957) Kossuth-díjas és Jászai Mari-díjas színművésznő, a Halhatatlanok Társulatának örökös tagja, Básti Lajos lánya.

¹³⁹ Alföldi Róbert (1967) Jászai Mari-díjas színész, rendező, a Halhatatlanok Társulatának örökös tagja, 2008 és 2013 között a Nemzeti Színház igazgatója.

¹⁴⁰ Koltai Róbert (1943) Jászai Mari-díjas színművész, filmrendező, érdemes művész, a Halhatatlanok Társulatának örökös tagja.

Csatári Bence:

Hogy folytatódott a zenei szerkesztői pályafutása a Magyar Televíziónál?

Nemlaha György:

A kétezres évek közepén eljött a hét szűk esztendő ideje, amikor nem volt pénz új műsorokra, és az addig külső szerkesztővel készített *Önök kértéket* a nyakamba varrták, mint belső munkatársnak, hogy ne kelljen ezért pluszban fizetni. Ezt csak úgy hívtam, hogy a szabás-varrás időszaka, amikor két régi felvételt felhasználva csináltunk egy „új”, harmadik műsort. Én az elején ragaszkodtam ahhoz, hogy ebben a műsorban adásonként legyen három-négy új dal, de erre megint csak nem adtak pénzt. További meditálásra adott okot, hogy felolvassunk-e egy-egy nézői levelet... Áthidaló megoldásként egy darabig én írtam az összekötő szövegeket a számokhoz. Ezenkívül én mindig harcoltam az ellen, hogy halott hozzátartozóknak küldjenek zeneszámokat, mert izléstelennek tartottam, pedig sokan kértek tőlünk ilyet. Bürokratikus problémákkal is meg kellett küzdenem, a zeneszámok törzslapjai a végére már ötoldalasak lettek, és csak a lényegét nem tartalmazták, nevezetesen, hogy milyen hosszú a darab és kik a szerzői. Ez a munkám több, mint egy évtizedig tartott. Öröm az ürömben, hogy emellett a százéves kabaréről is csináltunk sorozatot Fodor Imre főszerkesztővel, továbbá egy másikat – szintén tréfás jelenetekből összeállítva – *Poénról poénra* címmel, amiben Kaszás Attila¹⁴⁵ volt a riporter-műsorvezető, mindnyájunk öröme. Meg kell még említeni az élőben adott *Bongó* című műsort, amelyben rendre feltűntek a magyar slágerek, mások mellett Fenyő Miklós, Horváth Jenő, Kálmán Imre, Ábrahám Pál, Fényes Szabolcs, Presser Gábor¹⁴⁶ és Aldobolyi Nagy György¹⁴⁷ szerzeményei. Ez jól fizetett a tévének, ugyanis a Szerencsejáték Zrt. finanszírozta. Úgy állítottuk össze a műsort, hogy reggel bejöttek a színészek elpróbálni az esti programot, majd este visszajöttek és élőben lenyomtuk az egészet.

Csatári Bence:

Még a lemezkiadás munkálataiból is részt vállalt, amikor olyan hanghordozókat állított össze, amelyek azokkal a hírességekkel készültek, akik a tévéműsoraiban is sokat szerepeltek.

Nemlaha György:

Az első, egyetlen konkrét előadóhoz köthető lemez Kabos Gyuláé volt 1986-ban *Színészmúzeum* címmel. Hungaroton jelzéssel jelent meg, és olyan számok vannak rajta, mint a *Barcelonában, avagy egy bikaviador keservei*, a *Halló, Baby*, a *Szalonspicc* vagy a *Nincs*

---

¹⁴¹ Csákányi Eszter (1953) Kossuth- és Jászai Mari-díjas színésznő, érdemes művész, a Halhatatlanok Társulatának örökös tagja, Csákányi László lánya.

¹⁴² Hernádi Judit (1956) Jászai Mari-díjas színésznő, énekesnő, érdemes művész, a Halhatatlanok Társulatának örökös tagja. Tarján Zsófia énekesnő édesanyja.

¹⁴³ Rudolf Péter (1959) Kossuth-díjas és Jászai Mari-díjas, kiváló művész színész, színházi és filmrendező, producer, forgatókönyvíró, a Halhatatlanok Társulatának örökös tagja. 2020-tól a Vígszínház igazgatója. Felesége Nagy-Kálózy Eszter Kossuth-díjas színésznő.

¹⁴⁴ Pap Vera (1956–2015) Kossuth- és Jászai Mari-díjas színművésznő, érdemes és kiváló művész, a Halhatatlanok Társulatának örökös tagja.

¹⁴⁵ Kaszás Attila (1960–2007) Jászai Mari-díjas színművész, mintegy ötven darabban játszott főszerepet, kítúnó musicalszínész is volt.

¹⁴⁶ Presser Gábor (1948) Kossuth- és Erkel Ferenc-díjas, érdemes művész, zeneszerző, zongoraművész és énekes. 1967-től játszott az Omegában és átmenetileg a Scampolóban, majd az LGT egyik alapítója és vezetője, frontembere lett. A Vígszínház zenei vezetője, ő írta többek között a *Képzelt riport egy amerikai popfesztiválról*, a *Harmincéves vagyok*, a *Jó estét nyár, jó estét, szerelem!*, valamint a *padlás* című musicalek zenéjét.

¹⁴⁷ Aldobolyi Nagy György (1939) Erkel Ferenc-díjas zeneszerző, szövegíró.

nekem egy huncut garasom. Bors Jenőhöz, a Magyar Hanglemezgyártó Vállalat (MHV)¹⁴⁸ igazgatójához feleségén, Editen keresztül vezetett az út, aki kolléganőm volt a *Pesti Műsor* szerkesztőségében, titkárnőként dolgozott. Amikor bementem Bors elvtárshoz, először Nadas Gábort¹⁴⁹ vittem magammal, de az MHV-vezér mereven elzárkózott a dalainak kiadásától, még azt is ki merete mondani, hogy Nadas Gábor nevű zeneszerzőt nem ismer. Ezután az MHV-ben Rákossy Péter¹⁵⁰ kiadói igazgatóhoz fordultam, aki jóval nyitottabb volt, ő sokat segített, hogy az ötleteimből lemezek legyenek. Először a Kabos-lemez kapott zöld lámpát, aztán jött a Mezey Mária-lemez (róla még filmet is forgattunk). Már a rendszerváltozáskor, de még Qualiton márkajelzéssel látott napvilágot 1990-ben Rácz Vali¹⁵¹ lemeze. Ő akkoriban látogatott haza először Magyarországra férjével, Halász Péter¹⁵² íróval, aki a Szabad Európa Rádió újságírója is volt. A lemez *Csak egy nap a világ – Randevű Rácz Valival* címet kapta. Végül is az MHV belátta, hogy minimális ráfordítással extraprofitra tehetnek szert, mert igencsak piacképesek voltak ezek a lemezek, amelyeknek zenei anyagát még mindig attól a bizonyos öregúrtól, Kovács bácsitól szerzetem be jutányos áron. Az *Operetthajó* című nagylemez egy tévéműsorom anyagából válogatott 1985-ben, Dunajevszkij és Miljutyin¹⁵³ operettjei szerepeltek rajta többi között Felföldi Anikó, Pitti Katalin, Melis György, Leblanc Győző, Straub Dezső¹⁵⁴ és Szombathy Gyula¹⁵⁵ előadásában, ráadásul ezen a lemezen énekelt először Bubik István. Ugyanebben az évben Kishonti Ildikóval¹⁵⁶ is kiadtunk egy lemezt *Egy furcsa lány* címmel, amit majd 1999-ben követett szintén tőle a *Bűvölet. Az Illúzió a szerelem* című 1984-es lemezen pedig Kern András¹⁵⁷ énekelt először, ezt a kiadványt Bágya András hangszerelte. Eredetileg más szereposztás lett volna, például egy számot Udvaros Dorottyának¹⁵⁸ szerettem volna adni, de ő nem vállalta, így lett helyette Bánsági Ildikó¹⁵⁹ a lemezen. Éppen ellentétes előjellel történt meg egy eset ugyanezen a korongon Csákányi

---

¹⁴⁸ A Magyar Hanglemezgyártó Vállalatot, közismert rövidítésű nevén az MHV-t a 206/1951. sz. 1951. május 24-én kelt NT. (Népgazdasági Tanács) határozat hozta létre, magába olvasztva több kisebb, addig magánkézben lévő lemezkiadót. A cég ezáltal monopolhelyzetbe került, ami így is maradt a pártállami időkben.

¹⁴⁹ Nadas Gábor (1932–1987) zeneszerző, zongorista. Több mint négyszáz táncdala jelent meg hanglemezen Magyarországon, Dániában, Franciaországban, Nagy-Britanniában, Svédországban és Finnországban. Fia Nadas György humorista.

¹⁵⁰ Rákossy Péter (1936–2000) a nyolcvanas években a Magyar Hanglemezgyártó Vállalat kiadói igazgatója, és a dalszövegek egyik legfontosabb cenzora. A rendszerváltozás után Bors Jenővel együtt ment át az EMI-Quinthez.

¹⁵¹ Rácz Vali (1911–1997) énekesnő, színésznő, 1936 és 1955 között szerepelt filmekben. A második világháborúban ő volt a keleti fronton harcoló magyar csapatok egyik kedvence. A holokauszt alatt zsidó honfitársainkat mentette, amiért majdnem kivégezték. Münchenben hunyt el.

¹⁵² Halász Péter (1922–2013) 1957–1987 között a Szabad Európa Rádió munkatársa volt. Fő műfaja a regény, de írt tárcákat, riportokat, karcolatokat, elbeszéléseket is. 1987 áprilisának végén vonult nyugalomba a Szabad Európa Rádió magyar osztályának helyettes igazgatói beosztásából.

¹⁵³ Jurij Szergejevics Miljutyin (1903–1968) szovjet zeneszerző és karmester.

¹⁵⁴ Straub Dezső (1952) Jászai Mari-díjas színész, konferanszié. 1973-ban hivatásos táncdalénekes lett, 1977–1982 között a József Attila Színház művésze volt. 1982-től a Vidám Színpad, majd a későbbi Centrál Színház, 2004-től a Budaörsi Játékszín tagja, de rendszeresen játszik a Karinthy Színházban és a Mikroszkóp Színpadon mint konferanszié. Az újjáalakult Vidám Színpad művészeti vezetője.

¹⁵⁵ Szombathy Gyula (1945) Kossuth- és Jászai Mari-díjas színművész, érdemes és kiváló művész.

¹⁵⁶ Kishonti Ildikó (1947–2009) legelső színpadi megjelenése egy táncdalfesztiválon volt *A jegygyűrű az ujjamon* című számmal 1971-ben. Két évig a Magyar Filmgyártó Vállalat színésztársulatához tartozott, majd Győrben és Szolnokon játszott. 1979–1982 és 1984–1985 között a Fővárosi Operettszínház munkatársa volt. 1989-től a Honvéd Művészegyüttes tagja, majd 2006-ban a Megatánc című tehetségkutató műsor zsűritagja volt.

¹⁵⁷ Kern András (1948) Kossuth- és Jászai Mari-díjas, érdemes és kiváló művész színművész. A kanadai költő, énekes Leonard Cohen egyik fontos hazai interpretátora. Játszott a *Képzelt riport egy amerikai popfesztiválról* című musical ősbemutatóján is.

¹⁵⁸ Udvaros Dorotty (1954) Kossuth- és Jászai Mari-díjas színművésznő, a Halhatatlanok Társulatának örökös tagja. Édesapja Udvaros Béla rendező, édesanyja Dévay Camilla színművésznő.

¹⁵⁹ Bánsági Ildikó (1947) a Nemzet Művésze címmel kitüntetett, Kossuth- és Jászai Mari-díjas színésznő, a Halhatatlanok Társulatának örökös tagja, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja.

László és Rátónyi Róbert között, annyi különbséggel, hogy itt Csákányi ragaszkodott a szerepéhez, Rátónyi pedig nem tudta tőle elvenni azt. Ennek folyományaként másfél évig nem is köszönt nekem a Robi, holott előtte sülve-főve együtt voltunk.

Csatári Bence:

A modern kor cédéinek egyikén-másikán is ott van a neve szerkesztőként.

Nemlaha György:

Igen, Kerényi Miklós¹⁶⁰ Operettszínház-igazgató ötlete alapján indult a Metropolisorozat, amely az operett történetét ölelte fel, és ebben is közreműködtem. A televízió egyik fődramaturgja, civilben barátom, Kállai István¹⁶¹ ajánlott be nála.

Csatári Bence:

Könyveket is írt a zenéről és színészekről.

Nemlaha György:

Jávor Pálról, Jean Gabinról,¹⁶² és Vittorio Gassmanról¹⁶³ is születtek könyveim. Legutóbb pedig 2017-ben *Kabaré a Holnap városában* és 2018-ban a *Rivalda, avagy Mosoly a múltból* című könyveket állítottam össze, amiket Nagyváradon adtak ki, és mindenki szerepel benne, akinek a művészete közel áll hozzám. Azóta a kiadó eltűnt, de legalább az első könyv bemutatóját még a koronavírus-járvány előtt megtartottuk.

Csatári Bence:

Hogy jött el a televíziótól?

Nemlaha György:

Gyalázatos módon lettünk kirúgva 2007-ben, nagyon sok ember került akkor lapátra. A színház-ostromot előtte ugyanakkor még a helyszínen átéltem, éppen montíroztunk. Rémes társaság tört akkor be, egyetlen vécét nem hagytak épségben. 2007-ben a munkahelyi hangulat már nagyon rossz volt, és egészen képtelen ötletekkel állt elő egyik-másik vezető. Ezek között említhető, amikor a filmen digitalizált Kabos Gyulát akarták elkészíttetni, aki az elképzelt jelenet szerint mondta volna a végszót Garas Dezsőnek, de erről lebeszéltek az ötletgazdát a nagy költségvonzat miatt. Ráadásul mindezt októberben javasolta a szilveszteri műsort előkészítendő, mikor egy ilyen volumenű ügyet legalább félévvel korábban kellett volna elkezdni szervezni. Ez már a teljes dilettantizmus kategóriája volt. Akkoriban terveztem egy műsort egy méltatlanul mellőzött operettszerzőről, Erdélyi Mihályról¹⁶⁴ *Lesz még nekünk szebb életünk* címmel, amiért szintén kaptunk hideget-meleget, mert rásütötték, hogy ez egy nyilas dal volt, holott ez nem volt igaz. Aztán jött egy vadonatúj főnök, aki

---

¹⁶⁰ Kerényi Miklós Gábor (1950) Kossuth-díjas és Erkel Ferenc-díjas rendező, színiigazgató, kiváló művész. 2001–2014 között a Budapesti Operettszínház igazgatója, 2014 novemberétől pedig művészeti vezetőként folytatta munkáját a teátrumnál 2017-ig.

¹⁶¹ Kállai István (1929–2015) író, dramaturg, humorista. Számptalan nagy sikerű vígjáték, kabarétréfa fűződik nevéhez. Filmes és tévés forgatókönyvíróként is nevet szerzett magának.

¹⁶² Jean Gabin (1904–1976) kétszeres Ezüst Medve-díjas francia színész, a kisjátékfilmeket is beleszámítva éppen száz filmben szerepelt. Főszereplője volt a legjobb idegen nyelvű filmként 1949-ben Oscar-díjat nyert *A feledés útján* című filmnek.

¹⁶³ Vittorio Gassman (1922–2000) olasz színész és filmrendező, pályafutása során majdnem mindenféle karaktert megformált: volt bíró, gyilkos, katona, remete, rendőr, aranyifjú, kosztümös alak és modern szívtipró. Legemlékezetesebb filmjei: az *Előzés*, a *Belfegor a pokolból*, az *Éjjélkor indul útjára a gyönyör*, a *Fehér telefonok*, *A terasz*, *A nő illata*, *Keserű rizs*, *Ismeretlen ismerősök* és az *Egy remete Rómában*.

¹⁶⁴ Erdélyi Mihály (1895–1979) színész, színházigazgató, színpadi szerző, rendező és balettmester. Librettistaként, zeneszerzőként autodidakta volt. A címadáshoz különösen nagy érzéke volt.

sokunkat behivatott, ott álltunk sorban előtte, és amikor elkezdte volna méltatni a munkásságomat, mondtam neki, hogy ezt most hagyja abba, inkább aláírom a papírokat, aztán viszontlátásra. Alighogy kiléptem a kapun, rájöttem, hogy nem mentem el a mosdóba, de vissza már nem engedtek, úgyhogy ott a tévészékház falánál végeztem el a dolgomat. Úgy voltam vele, hogy ez nem az én szégyenem, hogy ide jutottam. A szakszervezet pedig „nagylelkűen”, jó nagy adag cinizmussal felajánlotta, hogy ingyen pszichológust biztosít a számunkra.

Csatári Bence:

Ezek után mihez kezdett, mivel foglalkozik manapság?

Nemlaha György:

Aktívnak tartottam még magam – hatvanhét éves voltam – a munkaviszonyom megszűnésekor, és még most is annak érzem magam, így nekiálltam színdarabokat fordítani, amit most is csinállok. Afféle „bevezető” volt, hogy a 2006-tól rendszeresen dolgoztam mint dramaturg a nagyváradi Szigligeti Színház néhány produkciójában. Mindez addig tartott, amíg Meleg Vilmos igazgatót le nem váltották. Közben a budapesti József Attila Színház néhány előadásának lehettem munkatársa: *Szervusz Budapest, Járom az utam...* Itt mutatták be első fordításomat is, amit aztán még sok követett a Turay Ida Színház, a Fővárosi Operett Színház, a békéscsabai, a zalaegerszegi színház bemutatásában, de dolgozhattam a veszprémi, a pécsi, a székesfehérvári társulatnak is. A hazafias témájú *Elnémult harangok* című drámám, Rákosi Viktor¹⁶⁵ könyve alapján két színház műsorán szerepelt hónapokig. Jelenleg tizenegy általam fordított darabot játszanak országszerte a színházak. Legutóbb Verebes Istvánnal¹⁶⁶ írtunk közösen egy darabot *Lucifer-show* címmel, amely Magyarország vérzivataros XX. századi történelméről szól. Százkét dal hangzik el benne, és alig kap szerepet benne a próza. A szolnoki előadás után, alaposan átdolgozva ez egy évig ment a József Attila Színházban, a folytatásban bízunk, persze, ha lesz még folytatás. De ez már a Jóistentől, meg talán a színházaktól függ...

---

¹⁶⁵ Rákosi Viktor (1860–1923) író, újságíró, humorista, országgyűlési képviselő, sportvezető. Rákosi Szidi és Rákosi Béla testvére.

¹⁶⁶ Verebes István (1948) Jászai Mari-díjas színész, rendező, dramaturg, író, dalszövegíró, színházigazgató, műsorvezető. 1973–74-ben a Magyar Televízió szerkesztője volt. Az 1980-as években vált ismertté, amikor a Magyar Rádiónál vezetett kabaréműsorokat, politikai témákat sem kerülve. Állandó műsorvezetője lett 2009-ig az MTV *Nap-kele* című, szombat reggeli műsorának.